

**RUSYA FEDERASYONU YARGI ÖRGÜTÜ VE TÜRKİYE RUSYA ARASINDA HUKUK
ALANINDA ADLİ (HUKUKİ VE TİCARİ) İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI ÇALIŞMASINA YÖNELİK
BİR ARAŞTIRMA ***

Dr. Öğretim Üyesi Nazım AKSOY**

ÖZ

Türkiye ile Rusya arasında 1997 yılında imzalanan hukuki, ticari ve cezai konularda adli yardımlaşma anlaşması 2002 yılında yürürlükten kalkmıştır. 2014 yılında ise cezai konularda karşılıklı adli yardımlaşma ve suçluların iadesi anlaşması imzalanmış ve 2017 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak bu anlaşmada yargı kararlarının tanınması veya tenfizine ilişkin her hangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu gelişmeler hukuk alanında genel anlamda olumlu adımların bir göstergesi olmakla birlikte yeterli görülmemelidir. Hukuki ve ticari alanlarda da benzer çalışmaların yapılması ve mahkemelerin aldığı kararların her iki ülkede tanınması ve tenfizi ülkelerin çıkarlarına uygun düşecektir. Bu bağlamda hukuki ve ticari konuların adli müzaheret anlaşmaları kapsamına alınması ve mahkeme kararlarının her iki ülkede aynı derecede geçerli olması için çalışmalar yürütülmelidir. Bunun için ise adı geçen ülkelerin mahkemelerinin bağımsızlığı, objektifliği ve mahkeme kararlarının hukuki açıdan güvenilirliğinin irdelenmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, adli yardımlaşma, ticari ilişkiler, yargı örgütü, tanınma ve tenfiz.

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 15/10/2020

Kabul Edildiği Tarih: 07/02/2021

** Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı

E-Mail: naksoy@mehmetakif.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1835-7476

THE JUDICIAL SYSTEM OF THE RUSSIAN FEDERATION AND THE RESEARCH ON AGREEMENT STUDIES JUDICIAL COOPERATION IN CIVIL (CIVIL AND COMMERCIAL) MATTER BETWEEN TURKEY AND RUSSIA

ABSTRACT

The legal civil, commercial and criminal matters treaty in legal assistance between the Turkey and the Russia signed in 1997 was abolished in 2002. In 2014, a mutual legal assistance and extradition agreement was signed in criminal matters and entered into force in 2017. However, this agreement does not contain any provisions regarding the recognition or enforcement of judicial decisions. Although these developments are an indication of positive steps in the field of law in general, they should not be considered sufficient. It will be in accordance with the interests of countries to do similar works in legal and commercial fields and to recognize and enforce the decisions of the courts in both countries. For this, it is necessary to examine the independence, objectivity of the courts of the aforementioned countries and the legal reliability of court decisions.

Keywords: Russian Federation, legal assistance, commercial relations, judicial organization, recognition and enforcement.

GİRİŞ

14.1.2004 kabul tarihli ve 5066 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti İle Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ile yayımı tarihinde yürürlüğe giren “Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması”nın 1’inci maddesi hükmüne göre:

“İşbu Anlaşmanın amacı, bir Âkit Tarafın vatandaşlarının, diğer Âkit Tarafın adlî makamları önündeki hukukî ve ticarî işlemlerinde yasal korunması, her iki Âkit Tarafın, adlî makamlarınca, hukukî ve ticarî konularda karşılıklı adlî yardım sağlamak üzere işbirliği yapılması ve hukukî ve ticarî konularda mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi hususlarını düzenlemektir”.

Söz konusu düzenleme ile anlaşılacağı üzere, Azerbaycan mahkemelerinden alınan kararlar tıpkı Türk mahkemeleri tarafından alınan kararlar gibi resmi statüdedir. Rusya ile Türkiye arasında benzer bir durumun oluşması her iki ülke vatandaşları başta olmak üzere ülkelerin karşılıklı ikili ilişkilerinin gelişmesine büyük katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Zira özellikle de son yıllarda dünya ticaretinin merkezinin Çin başta olmak üzere Asya bölgesine kaydığı bilinmektedir. Bu bağlamda, ülkemiz açısından da tarihi ipek yolunun canlandırılması projesi¹ kapsamında Rusya ve diğer Asya ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin güncellenmesi, bunun için ise öncelikle hukuki alt yapının iyileştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Çalışmada görüleceği üzere, şu ana kadar yapılmış cezai konulardaki anlaşmanın genişletilerek hukuki ve ticari ilişkileri de kapsamı durumunda, özellikle KOBİ’ler açısından faydalı olacaktır. Zira söz konusu ülkeler arasında sağlanacak olan bu yöndeki düzenleme ile, bir KOBİ’nin yabancı ülkede ticari faaliyetlerini sürdürmesi sırasında, kendi ülkesindeki kadar hukuki güvenliğe sahip olabilecektir. Dolayısıyla KOBİ’ler, tıpkı ülke içindeki gibi, ülke dışında da faaliyetlerini daha rahat bir zeminde sürdürmeleri sağlanmış olacaktır. Ayrıca, KOBİ’lerin büyük şirketler gibi uluslararası tahkim müesseselerine başvurudaki mali güçlük, yabancı ülkedeki hukuk düzenleri konusundaki bilgisizlik ve buna bağlı olarak güvensizlik, yabancı ülkedeki yargısal deneyimsizlik KOBİ’lerin dışa açılmalarında çekimser davranmalarının nedenleri arasında sayılabileceği kanaatindeyiz. Bu bakımdan adli müzaheret anlaşmasının KOBİ’ler başta olmak üzere söz konusu ülkelerin ikili ticari ve diğer alanlardaki ilişkilerine önemli katkılar sağlayacağı düşüncesindeyiz. Bunun için ise, öncelikle adli müzaheret anlaşmasının tarafları olan ülkelerin birbirlerinin hukuk düzenlerine, dolayısıyla yargı sistemlerine güvenmesi gerekeceği kanaatindeyiz.

Bilindiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu Adalet Bakanları tarafından 1 Aralık 2014 tarihinde Ankara’da imzalan cezai konularda karşılıklı adli

¹ Yeni adıyla “Modern İpek Yolu” projesi, ilk defa 2013 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Xi Jinping tarafından gündeme getirilmiştir. Bkz. Balcı Zeynep, “Çin’in Yeni “İpek Yolu” Projesi”, İnsamer-İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Ocak 2018, s. 3-4). Ayrıca İpek Yolu Zirvesi için 29 ülkenin devlet ve hükümet başkanları Pekin’de toplanarak ‘Bir Kuşak, Bir Yol: Ortak Refah İçin İşbirliği’ başlığıyla düzenlenen zirve, Çin’in Asya, Afrika ve Avrupa’da altyapı yatırımlarını öngören modern İpek Yolu projesi konusunda bkz. <https://www.dw.com/tr/modern-ipek-yolu-projesi-beklentiler-ve-ku%C5%9Fkular/a-38832963> (13.10.2020)

yardımlaşma ve suçluların iadesi anlaşması 2017 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir². Buradan da anlaşılacağı üzere, iki ülke arasında mahkemelerce alınan kararların güvenilirliği ve doğruluğu konusunda şüphe olmayıp bu kararlara istinaden her iki ülkenin yargı organlarının birbirlerine destek vermesi adı geçen anlaşma ile sağlanmıştır. Bu güvenin ve desteğin diğer hukuk alanlarına yayılması ve bunun yapılabilmesi için gerekli araştırmalar çalışmamızın konusunu teşkil etmiştir.

Çalışmada adı geçen ülkelerle sınırlı olmak üzere materyaller kullanılmıştır. Bu kapsamda Rusya'nın genel hatlarıyla yargı örgütü, mahkeme çeşitleri, yargı kararları, mevzuat hükümleri ve öğretilerdeki ilgili görüşler, pratikteki istatistiksel ve diğer veriler incelenmiştir. Çalışmanın hedefleri arasında, Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında komşuluk ilişkilerinin hukuk alt yapısına yönelik ülkemizin hukuk reformuna en yakın zamanda bu programın da eklenmesi düşüncesi yer almaktadır. Zira son zamanlarda ABD ve AB ülkelerinin Türkiye ile ilgili stratejik tutumları, ayrıca tarihi ipek yolunun geliştirilmesine yönelik atılan adımlarda doğu bloku ülkeleri ve genel olarak Asya kıtasının ülkemize yönelik her geçen gün artan ilgisi gözlemlenmiştir. Bu bağlamda başta Rusya Federasyonu olmak üzere, Kafkaslar ve diğer Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile de ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin en temel yolu sağlam hukuki zeminden geçtiği kanısındayız. Sağlam hukuk zeminin oluşturulması ülkelerimiz arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesine ve yeni projelerin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın sonuç kısmında, her iki ülke arasında yargı alanında muhtemel işbirliği, mahkeme kararlarının her iki ülkenin mevzuatlarındaki tanıma ve tenfize ilişkin düzenlemeleri, Türkiye Azerbaycan arasında olan ikili ilişkilere benzer bir şekilde Rusya Federasyonu ile de hukuki ilişkilerin geliştirme potansiyeli konusunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak genel değerlendirme yapılmış ve uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

I. RUSYA'NIN YARGI ÖRGÜTÜ

A. Genel Olarak

Rusya'nın yargı örgütüne geçmeden önce kısaca ülkenin yapısı ile ilgili bilgilerin verilmesi gerektiği kanısındayız. Zira yargı örgütünün karmaşık yapısı Rusya'nın idari yapısıyla bağlantılı olduğunu düşünmekteyiz. Rusya Federasyonu Anayasası (RFAY) 12 Aralık 1993'te yapılan halk oylamasında kabul edilmiştir. Ülkenin federal yapısı RFAY'nin 3'üncü bölümünde 65-79'uncu maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre ülke: 23 cumhuriyet, 9 kray (öncü bölge/ büyük il), 46 oblast (federal bölümler/ küçük il), 4 avtonom oblast (bağımsız/özerk bölge), 3 federal öneme sahip şehirler ve Yahudi Özerk Bölgesi olmak üzere 86 adet federal birime ayrılmıştır (RFAY m. 65). Sayılan bu birimlerden her federal bölümün kendi bağımsız anayasası, yöneticisi, parlamentosu ve yüksek mahkemeleri bulunmaktadır³.

² 08.03.2017 tarih ve 30001 sayılı RG.

³ Metinde geçen kelimelerle ilgili aşağıda s. 8 vd. kısa bilgiler verilmiştir. Ayrıca daha detaylı bilgi için ise bkz. http://www.turkcewiki.org/wiki/Rusya%27nin_federal_bölümleri (30.08.2020); Akhundova Jale, "Rusya'da Yerel Yönetimler: Mevcut Durum ve Sorunlar", Avrasya Etüdlere Dergisi, 2014/2, S. 46, s. 43. Federe bölümlerin 2014 yılında Kırım'ın ilhakının ardından Sivastopol ve Kırım Cumhuriyeti

Ülkenin federal bölümlerinin her birini Federal Meclis'in üst meclisi konumundaki Federasyon Meclisi'nde iki delege temsil eder (RFAY m. 95/2). Bu federal bölümler 8 federal bölge altında toplanmıştır. Ancak bu bölgeler idari bölümler olmayıp, federal hükûmetin farklı federal bölümlerdeki faaliyetlerini organize etmekten sorumlu olan birimler olarak nitelendirilmektedirler⁴. RF yargı örgütü RFAY ve 31.12.1996 tarihli ve 1 sayılı “Rusya Federasyonu Yargı Sistemine İlişkin Federal Anayasal Kanunu”na dayanmaktadır (RFYSİK m. 2). Rus yargı sistemine ilişkin açıklamalarımızın RFAY’na dayanan bu yapı çerçevesinde yapılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz⁵.

B. Mahkemeler

1. Genel Olarak Mahkemeler ve Yargılama Aşamaları

a. Genel Olarak Mahkemeler/Adli Mahkemeler

Rusya’da yargı sisteminin birliği, örgütsel ve işlevsel bağlarla belirlenen çeşitli iç ilişkilerini öngörmektedir. Örgütsel bağlar yargı sistemine ilişkin mevzuatla sağlanmaktadır. İşlevsel bağlar ise yargılama usulüne ilişkin mevzuatla sağlanmaktadır. Örgütsel ilişkiler açısından mahkeme sistemi genellikle birimlere bölünmektedir. Yargı sisteminin birimleri altında, yargının tüm işlevlerini içeren aynı yetkinlikle donatılmış mahkemeler anlaşılmaktadır⁶. Rusya’da mahkemeler - gerçek ve tüzel kişiler ile devletin kurumlarının haklarını ve meşru çıkarlarını sağlama sisteminin ayrılmaz bir parçası olup, çeşitli ihtilafları ve kanuna aykırı durumları dikkate almak ve çözmek için tasarlanmış yargı organlarıdır⁷. Belirtilen yargı organları adli, idari ve cezai yargı makamları olarak Rusya Federasyonu (RF) adına ve çıkarlarına hükmetme hakkını icra

uluslararası arenada meşru sayılmamakla birlikte Rusya'nın federal bölümlerini oluşturmuştur. Kırım ilhaki ile ilgili geniş bilgi için bkz. Aras İlhan, “Avrupa Birliği'nin Kırım'ın İlhakına Bakışı: Rusya'ya Yönelik Yaptırımlar”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 2017, S. 53, s. 30 vd.

⁴ Rusya Federasyonu'nun idari yapısıyla ilgili detaylı bilgi için RFAY m. 65-79, Türkçe bilgi için bkz. http://www.turkcewiki.org/wiki/Rusya%27nin_federal_bölümleri (30.08.2020)

⁵ RF'nin yargı sistemi Türkiye ile kıyasla daha karmaşık olarak farklılık arz etmektedir. Örneğin günümüzde Türkiye’de kapatılan askeri mahkemeler, Rusya’da garnizon mahkemeleri ile deniz kuvvetleri mahkemeleri olarak kendi arasında dahi ayrıma tabi tutularak faaliyet gösterdikleri görülmektedir. T.C. Anayasası'nın 142'nci madde hükmüne 21.01.2017 tarih ve 6771 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesi ile getirilen Ek fıkraya göre: “*Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.*” Bkz. 11.02.2017 tarih ve 29976 sayılı R.G.; 23.06.1999 tarihli ve 1 sayılı “Rusya Federasyonu Askeri Mahkemeleri Hakkında Federal Anayasa Kanunu”nun “Rusya Federasyonu askerî mahkemeleri” başlıklı 1'inci maddesinde belirtildiği üzere “*Bölge (deniz) askerî mahkemesi*” başlıklı 13'üncü ve “*Garnizon Askeri Mahkemesi*” başlıklı 21'inci maddelerinde düzenlenmiştir.

⁶ Мягкова Татьяна/ Мягкова Екатерина, Шпаргалка по правоохранительным органам (Yargı organları konusunda taktikler), Аллель Yayınları, Moskova, 2009, s. 20 vd.

⁷ R.F'de yargı sisteminin işleyişine yönelik detaylı teknik bilgi için bkz. Поздняков Михаил, Практическая реализация принципа открытости правосудия в Российской Федерации (Rusya Federasyonu'nda yargı aleniliği ilkesinin pratik uygulaması), Институт проблем правоприменения при Европейском университете в Санкт-Петербурге (Avrupa Üniversitesi nezdinde Hukuk Uygulamasındaki Sorunlar Enstitüsü), Saint Petersburg, 2013, s. 35 vd.; Ayrıca bkz. <https://bzbook.ru/Shpargalka-po-pravookhraniteljnym-organam.10.html> (01.10.2020)

ederler. Bu konumlarından yola çıkarak, Rus yargı örgütü temel (ilk derece/birincil), orta (ikincil) ve yüksek mahkemeler olmak üzere üçlü ayrıma tabi tutulabilir⁸.

i. Bölgesel Genel Mahkemeler:

- Temel (ilk derece/birincil) - İl mahkemeleridir;
- Orta (ikincil) - Cumhuriyetlerin yüksek mahkemeleri, bölgesel mahkemeler, federal öneme sahip şehir mahkemeleri, özerk oblast (federal bölüm⁹) mahkemeleri ve özerk okruglar (oblastlardan daha özerk ama cumhuriyetlerden daha bağımlı federal bölümlerdir);

• Yüksek mahkeme- Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesidir (Верховный Суд РФ).

ii. Askeri Mahkemeler¹⁰:

- Temel (ilk derece/birincil) – Garnizon (Deniz) Askeri Mahkemeleridir;
- Orta (ikincil) - Bölge (Deniz) Askeri Mahkemeleri;
- Yüksek mahkeme - Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin Askeri Kurulu.

iii. Tahkim Mahkemeleri:

- Temel (ilk derece/birincil)- Rusya Federasyonu Subjelerinin (asli kurucu kuruluşları) Tahkim Mahkemeleridir;
- Orta (ikincil) - Bölge Tahkim Mahkemeleri;
- Yüksek mahkeme - Rusya Federasyonu Yüksek Tahkim Mahkemesi'dir¹¹.

b. Yargılama Aşamaları

RF'de yargı aşamaları, yargılamanın amaçlarına dayanarak adalet işlevi gerçekleştiren mahkeme veya yapısal olarak alt biriminin faaliyetleri olarak kabul edilmektedir¹². Temel (ilk derece/birincil) mahkemelerde ilk aşama, ceza mahkemelerinde ceza davasındaki mahkûmiyet veya beraat kararı ile hukuk mahkemelerinde veya tahkimde davanın kabul edilmesi veya reddedilmesi kararlarının alınması amacıyla esasa ilişkin davaya yönelik bir değerlendirmedir¹³.

⁸ Поздняков, s. 35.

⁹ Bir valisi ve yerel olarak seçilmiş bir meclisi bulunan en yaygın federal bölümlerdir. Genel olarak oblast merkezinin ismini alırlar. Toplam 46 adet bulunmaktadır. Birimlerle ilgili detaylı bilgi için bkz. http://www.turkcewiki.org/wiki/Rusya%27nin_federal_bölümleri (30.08.2020)

¹⁰ 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile kaldırıldığından adı geçen mahkemeler çalışmamızın konusu dışında tutulmuştur.

¹¹ Поздняков, s. 36 vd. Tahkim mahkemeleri ayrı ve geniş bir alanda incelemesi gerektiğinden, genel hatlarıyla Rus yargı örgütünü içeren bu çalışmanın sınırlarını aşmaması için farklı bir çalışmaya konu edilmiştir.

¹² Коваленко Александр/ Мохов Александр/ Филиппов Пётр, Гражданский процесс: Учебник (Medeni Usul: Ders Kitabı), Инфра-М Yayınları, Moskova, 2008, s. 9.

¹³ Лебедев Вячеслав, Судебная практика и развитие законодательства // Законодательство России в XXI веке: По материалам научно-практической конференции. (Yargı uygulaması ve mevzuatın geliştirilmesi// XXI'inci yüzyılda Rusya Mevzuatı: Bilimsel Uygulama Konferansı Materyaline Dayalı) Moskova, 2002, s. 42.

Rusya mevzuatına göre, ceza ve hukuk davaları, ilk aşama olarak, genellikle il mahkemeleri ve R.F. subjelerinin (asli kurucu kuruluşlarının) tahkim mahkemelerinde görülmektedir. Bunun yanı sıra, olayın ağırlığına göre ilk derece ve ikinci derece mahkemeler, en ağır davalar ise sık görülmemekle birlikte, ilk derece mahkemesi sıfatıyla yüksek mahkemeler davalara bakmaktadırlar. Temyiz mahkemesi ise ilk derece mahkemesinin kararını iptal etmek veya onamak amacıyla dava dosyasını yeniden inceleyebilmektedir¹⁴. Türkiye'deki istinaf mahkemelerinde dosyaların tekrar baştan sona esas inceleme yetkisi ile temyiz incelemesindeki hukuki denetim yetkisi Rusya'daki bu mahkemelere her hangi bir ayırım yapılmadan tanınmıştır¹⁵.

Temyiz işlemleri genellikle ikinci kademe mahkemelerde görülmektedir. Temyiz incelemesi, 14.11.2002 tarihli ve 138 sayılı "R.F. Hukuk Usulü Muhakemeleri Federal Kanunu" nun¹⁶ (RFHUMFK) "Temyiz mahkemesinin yetkileri" başlıklı 328'inci maddesi hükmüne göre tarafların veya 18.12.2001 tarih ve 174 sayılı "R.F. Ceza Muhakemeleri Federal Kanunu" nun¹⁷ (RFCMFK) "Temyiz hakkı" başlıklı 389.1'inci maddesi gereği mahkûmun, beraat etmiş sanığın ve yasal temsilcilerinin, savcı ve (veya) yüksek savcının, mağdurun (müştekinin) ve yasal temsilcilerinin, temyiz mahkemesi kararı ile hakları ve meşru çıkarları etkilediği orandaki diğer kişilerin başvurusu üzerine başlamaktadır. Davanın temyiz kademesinde incelenmesi sonucunda ikinci dereceli üst mahkeme:

- İlk dereceli mahkemenin kararını değiştirmeden, temyiz başvurusunu reddetmesi;
- İlk dereceli mahkemenin kararını tamamen veya kısmen iptal ederek veya değiştirerek dava hakkında yeni bir karar vermesi;
- İlk dereceli mahkemenin kararını tamamen veya kısmen iptal ederek işlemleri feshetmek veya tamamen veya kısmen değerlendirilmeksizin başvuruyu inceleme dışı bırakması;
- Son olarak temyizden vazgeçerek, temyiz süresinin bitiminden sonraki başvurunun, süre aşımı dolayısıyla esas hakkında görüşmenin yapılamayacağı yönünde karar vermesi mümkündür (RFHUMK m. 328).

i. İlk Derece Mahkemelerin İşleyişi

İlk derece mahkemeleri, cezai ihtilaflarda davalıyı mahkûm etmek veya beraat etmek, hukuk ihtilaflarında veya tahkime ilişkin ihtilaflarda hak taleplerini yerine getirmeyi kabul etmek veya reddetmek amacıyla esasa ilişkin davaları inceleyen mahkemelerdir. İlk derece mahkemeleri, genel yargı mahkemeleri, RF'deki asli kurucu kuruluşların tahkim mahkemeleri, federal bölge tahkim mahkemeleri ve en yüksek

¹⁴ Коваленко/ Мохов/ Филиппов, s. 10.

¹⁵ Türkiye'de istinaf mahkemelerinin işleyişi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Taşpolat Tuğsavul Melis, "İstinaf İncelemesi Sonucunda Verilebilecek Kararlar", TBB Dergisi, 2018, C. 30, S. 134, s. 315.

¹⁶ "Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации" от 14.11.2002 N 138-ФЗ ГПК РФ Статья 328. Полномочия суда апелляционной инстанции.

¹⁷ "Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации" от 18.12.2001 N 174-ФЗ.

tahkim mahkemeleridir¹⁸. İlk derece mahkemelerde davaların görülmesi esasen aşağıdaki mahkeme heyeti tarafından gerçekleştirilir:

- Tek hâkimle;
- Bölgesel veya ilgili mahkemelerde ve ayrıca RF Yüksek Mahkemesi'nde ağır suç olaylarında sanığın talebi üzerine 12 jüri üyesinin katılımı ile tek hâkimle;
- Ağır suçların ceza davalarında üç hâkimle;
- Tahkim sürecinde tek hâkim ve iki hakemle¹⁹.

ii. İkinci Derece Mahkemelerin İşleyişi

Bu aşamada Rus yargısı ile bariz bir farklılık arz eden Türk mahkemelerine öncelikle kısaca göz atalım. Türkiye'de üst mahkemeler²⁰ kendi içinde "İstinaf" ve "Temyiz" aşaması olarak ikili bir ayırımı tabi tutulmuştur. İstinaf yolu ile, bir davanın esasına ilişkin olarak ilk derece mahkemenin kararının daha yüksek bir mahkeme olan Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) veya Bölge İdari Mahkemesi (BİM) tarafından yeniden incelenmesi kast edilmektedir. Temyiz yolu ile, sadece hukuka uygunluk denetimi yapan ve Yargıtay veya Danıştay olarak adlandırılan üst mahkemeler kast edilmektedir²¹.

Rusya'da üst yargılama aşamasında ise, ihtilafa konu olan hukuki işlemlerin veya ceza davalarında ilk derecedeki mahkemenin adli işlemlerinin çözümünde, esasından tekrar incelemek suretiyle henüz kesinleşmemiş yargı kararının yasallığı ve gerekçesi denetlenmektedir²². RF mevzuatında temyiz aşaması "суд апелляционной инстанции" (court of appeal) olarak isimlendirilmektedir. "Court of appeal" aşamasında üst mahkeme henüz kesinleşmeyen ilk derecedeki mahkemenin kararını tekrar incelemektedir (RFHUMFK m. 320). Court of appeal aşamasında hâkim RFHUMFK m. 329'a göre kararını vermektedir. Buna göre "appeal hâkimi" ilk derece mahkemesinin kararının özetini ve gerekçelerini, başvuruda sunulan delilleri, davaya katılan kişilerin açıklamalarını, iddialarının kabul veya reddedilme nedenlerini yeniden inceler (RFHUMFK m. 329). Dolayısıyla Rusya'da üst aşama yargılama istinaf ve temyiz aşaması ayırım olmadan bir bütün olarak düzenlendiğini söyleyebiliriz.

Rusya'da temyiz mahkemeleri (court of appeal) RF'nin idari yapısına göre değişiklik göstermektedir. Buna göre temyiz mahkemeleri aşağıdaki şekilde verilmiştir (RFHUMFK m. 320.1):

- İl Mahkemeleri - Sulh Mahkemelerinin kararlarına karşı;

¹⁸ Коваленко/ Мохов/ Филиппов, s. 88 vd.

¹⁹ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. https://studopedia.ru/3_55118_ponyatie-suda-pervoy-instantsii.html (Erişim: 30.09.2020)

²⁰ Özok Özdemir, "(İstinaf Mahkemeleri) "Bölge Adliye Mahkemeleri" ya da "Üst Mahkemeler" Açılırken Duyulan Kimi Kaygılar", TBB Dergisi, 2006, S. 63, s. 19.

²¹ Yargıtay'ın istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesi ile artık dosyaların sadece hukuka uygunluk denetimi yapacağı, diğer yetkilerin istinaf mahkemeleri tarafından kullanılması konusunda geniş bilgi için bkz. Tekdoğan Aydın, "Son Yasal Değişiklere Göre Hukuk Mahkemesinde İstinaf Yargı Yolu" Terazi Hukuk Dergisi, 2017, C. 12, S. 136, s. 81 vd.

²² Коваленко/ Мохов/ Филиппов, s. 127 vd.

- Oblast (federal bölümlerdir) ve Kraylar (öncü bölge) mahkemeleri, Bölge Askeri Mahkemeleri - İl Mahkemeleri ile Garnizon Askeri Mahkemeleri'nin kararlarına karşı;

- RF Yüksek Mahkemeler Kurulları- Oblast (federal bölümlerdir) ve Kraylar (öncü bölge) mahkemeleri, Bölge Askeri Mahkemeleri'nin kararlarına karşı;

- RF Yüksek Mahkemeler Temyiz Kurulu– ilk derece sıfatıyla RF Yüksek Mahkemeler Kurulları'nın kararlarına karşı başvurulacak mercidir²³.

RF hukukuna göre davanın temyiz mahkemesinde tekrar bakılması tarafların veya savcının temyiz başvurusuyla gerçekleşmektedir (RFHUMFK m. 320/2). Temyiz başvuruları temyiz mahkemesine gönderilmek üzere doğrudan yargılamayı yapan mahkemeye yapılmaktadır (RFHUMFK m. 321/1). Dolayısıyla bu başvurular bölgesel yetkili mahkemelere, bölge ve deniz kuvvetleri askeri mahkemelerine, RF Yüksek Mahkemesinin Ceza ve Hukuk Kurulları ile RF Yüksek Mahkemesinin Askeri Kurullarına ilk derece mahkemesi tarafından sunulmaktadır²⁴.

Temyiz aşamasında adı geçen mahkemeler tarafından ilk derece mahkemesinin kararları eksiksiz olarak incelenir. Temyiz mahkemesi, ilk derece mahkemesinde sunulan kanıtları ve ek olarak daha sonra temyiz aşamasında sunulan kanıtları değerlendirebilir. Şöyle ki, davaya katılan kişiye bağlı olmayan sebeplerden dolayı ilk derece mahkemesine gönderilmesinin imkânsızlığı temyize başvuran tarafından kanıtlanırsa, temyiz mahkemesi tarafından ek kanıtlar da kabul edilir ve mahkeme bu sebepleri geçerli olarak kabul eder. Yeni kanıtların kabul edilmesi üzerine, temyiz mahkemesi bir karar verir (RFHUMFK m. 327.1/1). Bununla birlikte, ilk derece mahkemesinde görüşülmeyen yeni talepler temyiz mahkemesi tarafından kabul edilmez ve dikkate alınmaz (RFHUMFK m. 327.1/4; m. 328).

Temyiz aşamasında cezai yargılama RFCMK'nın 389.20'inci maddesine göre yapılmakta ve aşağıdaki şekilde kararlar alınmaktadır:

- İlk derece mahkemenin kararının değiştirilmemesi ve itirazların reddedilmesi;

- Mahkûmiyet kararının iptali ve beraat kararı ile dosyanın kapatılması;
- Beraat kararının kaldırılması ve mahkûmiyet kararının verilmesi;
- Mahkeme kararının değişikliği;
- Sulh mahkemesi veya diğer mahkemenin kararının tamamen veya kısmen iptali ile yeni bir kararın alınması (RFCMK m. 389.20).

Aynı kanunun devamında ceza davasının temyiz mahkemesi tarafından aşağıdaki değişikliklerin yapılmasının mümkün olduğu hükme bağlanmıştır:

- Hükümlü kişinin cezasının hafifletilmesi veya daha hafif bir suç ile yargılması;

²³ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Коваленко/ Мохов/ Филиппов, s. 122, 199 vd.

²⁴ Bkz. Коваленко/ Мохов/ Филиппов, s. 122-124.

- Hükümlünün cezasının ağırlaştırılması veya daha ağır bir suçla yargılanması;
- Maddi ve manevi zararın tazminat miktarının azaltılması veya artırılması;
- RF Ceza Kanunu'nun 58'inci maddesinin gereklerine uygun olarak daha hafif veya daha ağır bir ıslah müessesine geçilmesi;
- Maddi delillerin, işlem masrafların ve diğer hususların çözülmesi (RFCMFK m. 389.26).

Türk- RF ceza yargılamaları kıyaslandığında benzer hükmün yer aldığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun (CMK) 307/5'inci madde hükmünde: “(5) *Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya 262 nci maddede gösterilen kimselerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz*” şeklinde ifade edilmiştir.

Aynı şekilde yine CMK'nın 265'inci madde hükmünde:

“...(1) *Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.*” şeklinde konu ifade edilmiştir.

Dolayısıyla Türk ceza yargılamasında “*aleyhte değiştirme yasağı*” ilkesi ile, sanığın temyize başvurarak yasal yollarının sonuna kadar korkusuz ve endişesiz bir şekilde giderek hakkını arayabilme imkanının tanınması amaçlanmıştır²⁵. Benzer bir durum RF ceza mevzuatında da yer almaktadır. Şöyle ki, “*Ceza yargılaması sona eren sanıkların beraat veya mahkumiyet kararının sanığın aleyhine değiştirilmesi veya cezanın iptali*” başlıklı RFCMUFK'nin 389.24'ncü maddesi hükmüne göre:

“1. *İlk derece mahkemenin hükmü, sadece savcının önerisi veya mağdurun, özel savcının, yasal temsilcilerinin ve (veya) temsilcilerinin itirazı üzerine mahkûmun aleyhine değiştirilebilir.*

2. *İlk derece mahkemenin beraat kararı, sadece savcının önerisi veya mağdurun ve hukuk temsilcilerinin itirazı üzerine temyiz mahkemesi tarafından iptal edilerek tekrar bakılması için başka mahkemeye gönderilebilir*”.

Maddenin 1'inci fıkrası hükmünün aksine yorum yapıldığında, mahkûmun temyize başvurusu halinde kararın aleyhine değiştirilemeyeceği anlaşılmaktadır. Zira madde hükmüne göre, “*sadece*” savcının önerisi veya mağdurun, özel savcının, yasal temsilcilerinin ve (veya) temsilcilerinin itirazı üzerine cezanın mahkûmun aleyhine değiştirilebileceği hükme bağlanmıştır (RFCMUFK m. 389.24/1)²⁶.

Bunun yanı sıra, maddi ve manevi zararın tazminat miktarının azaltılması veya artırılması konusunda RF ve Türk ceza yargılamasında farklı hükümler yer almaktadır.

²⁵ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Kaymaz Seydi, “Ceza Yargılamasında Aleyhte Değiştirme Yasağı” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, C. 19, S. 2, s. 1397-1399.

²⁶ Aynı yönde bkz. Павлов Игорь, “К Вопросу О Раздельном Содержании Осуждённых” (Hükümlülerin ayrı tutulma sorunları sorununa yönelik) Журнал Вестник Кузбасского Института (Kuzbas Enstitüsü Habercisi Dergisi), 2012, S. 5 (13), s. 38 vd.

Rus ceza yargılamasında, yukarıda da görüldüğü üzere, tazminatla ilgili hüküm kural olarak verilebilmektedir (RFCMFK m. 389.26). Oysa Türk ceza mevzuatına göre, manevi tazminatla ilgili hüküm istisnai olarak verilebileceği içtihatla belirlenmiştir. Şöyle ki, tazminat davaları Borçlar Kanunu'nun kapsamına girmekle birlikte Yargıtay'ın 10'uncu Ceza Dairesi tarafından 16.04.2002 tarihli ve 2002/10443 Esas ve 2002/17001 sayılı kararında:

“TCK. nın manevi tazminata ilişkin hükmüne göre, ceza mahkemesinin manevi tazminata hükmedebilmesi, işlenen fiilin şeref ve haysiyet değerini ihlal etmesine bağlı olup, söz konusu değerleri ihlal edebilen fiiller, genel ahlaka aykırı suçlar ile beden bütünlüğüne karşı işlenen fiillerdir. Bunların dışında kalan, şeref ve haysiyete dokunmayan fiillerden dolayı manevi tazminat talepleri için, Borçlar Kanununda belirtilen genel hüküm çerçevesinde hukuk mahkemelerinde dava açılması gerekmektedir” kararıyla oybirliği ile bozma kararı da ile bu duruma istisna getirilmiştir²⁷.

Bunun gibi, Rus mevzuatına göre temyiz aşamasında taraflara, duruşmanın zamanı ile ilgili olarak tebligat yapılır. Bu süreçte duruşmalar hukuk davalarında video konferans şeklinde, ceza davalarında ise fiziki katılım söz konusu olmaktadır (RFHUMFK m. 327/1; RFCMFK m. 389.12). Türk hukukunda ise 10 yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin yargılamalarda, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) göre Yargıtay'ın

²⁷ *“ÖZET: TCK. nın manevi tazminata ilişkin hükmüne göre, ceza mahkemesinin manevi tazminata hükmedebilmesi, işlenen fiilin şeref ve haysiyet değerini ihlal etmesine bağlı olup, söz konusu değerleri ihlal edebilen fiiller, genel ahlaka aykırı suçlar ile beden bütünlüğüne karşı işlenen fiillerdir. Bunların dışında kalan, şeref ve haysiyete dokunmayan fiillerden dolayı manevi tazminat talepleri için, Borçlar Kanununda belirtilen genel hüküm çerçevesinde hukuk mahkemelerinde dava açılması gerekmektedir.*

Karar: Hükmün esasını oluşturan kısa karardaki, maddi tazminat talebine ilişkin bölümün gerekçeli karara yazılmaması, mahallinde düzeltilebilir maddi hata kabul edilmiştir.

TCK. nın 516/ilk maddesi uyarınca, sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı cezanın yanı sıra para cezasına da hükmedilmesi gerektiğinin gözetilmemesi karşı temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. Yapılan duruşmaya, toplanıp karar yerinde tartışılan delillere ve dosya içeriğine uygun gerekçeyle göre; yerinde görülmeyen diğer temyiz itirazlarının reddine; ancak:

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 8.6.1999 gün ve 146/153 sayılı kararında da açıklandığı üzere, TCK. nın manevi tazminata ilişkin 38. maddesine göre, ceza mahkemesinin manevi tazminata hükmedebilmesi, işlenen fiilin şeref ve haysiyet değerini ihlal etmesine bağlı olup, söz konusu değerleri ihlal edebilen fiiller, genel ahlaka aykırı suçlar ile beden bütünlüğüne karşı işlenen fiillerdir. Bunların dışında kalan, şeref ve haysiyete dokunmayan fiillerden dolayı manevi tazminat talepleri için, Borçlar Kanununun 49. maddesinde belirtilen genel hüküm çerçevesinde hukuk mahkemelerinde dava açılması gerekmektedir. Böylelikle mahkemece sövme suçundan beraat kararı verilmesi karşısında, şeref ve haysiyeti çiğnediği kabul edilmeyecek olan ızzar suçundan manevi tazminata hükmedilemeyeceği gözetilmeksizin, yazılı biçimde manevi tazminata hükmedilmesi,

Yasaya aykırı, saniğin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden hükmün bu sebepten dolayı isteme aykırı bozulmasına, 16.04.2002 gününde oybirliği ile karar verildi”. Karar için bkz. <https://legalbank.net/belge/y-10-cd-e-2002-10443-k-2002-17001-t-16-04-2002/683462/>

(05.09.2020); Mala zarar verme suçu ile ilgili bkz. Ülkü Muhammet Murat, “5237 Sayılı TCK. 151-153. Maddelerinde Yer Alan Mala Zarar Verme Suçları” <https://ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/160.pdf> (05.09.2020)

uygun görmesi halinde duruşma mümkündür (CMK m. 299/1)²⁸. Eskiden Türk ceza yargısında CMK hükümleri uyarınca suçun mağdurunun Yargıtay'da duruşma yapılmasını istemesi mümkün değildi. Dolayısıyla duruşmalar, ancak sanık tarafının duruşma isteminde bulunması veya ilgili daire tarafından resen duruşmalı incelemeye karar verilmesi durumlarında duruşma mümkün olabilecekti. Konu sadece sanığa bu hakkın tanınmasının Anayasa'nın 36'ncı maddesinin birinci fıkrasında, "Hak arama özgürlüğü" başlığı altında "*Herkes, meşru vasıta*

ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir" hükmüne aykırı olduğu gerekçesi ile eleştiriye neden olmuştur²⁹. Sonuç itibarıyla, söz konusu hüküm 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK'nin 100 üncü maddesiyle "*uygun görmesi halinde duruşma yoluyla yapabilir*" şeklinde değiştirilmiş, daha sonra bu hüküm 1/2/2018 tarihli ve 7079 sayılı Kanun'un 94'üncü maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Konuyla ilgili çeşitli Yargıtay kararları mevcuttur³⁰. Örneğin: Yargıtay 16'ncı Ceza Dairesi'nin "*CMK 299. Madde Duruşmalı İnceleme Bölge Adliye Mahkemesince verilen hüküm temyiz edilmekle; Temyiz edenin sıfatı, başvurunun süresi, kararın niteliği ve temyiz sebebine göre dosya incelendi, gereği düşünüldü; Temyiz talebinin reddi nedenleri bulunmadığından işin esasına geçildi; Hükmolunan cezaların süresine göre şartları bulunmadığından sanık müdafinin duruşmalı inceleme isteminin CMK'nın 299. maddesi uyarınca REDDİNE,*" kararında duruşma talebi reddedilmiştir³¹. Yine, Yargıtay 2'nci Ceza Dairesi'nin "*... II-Sanık ... hakkında hırsızlık suçundan kurulan hükme yönelik temyiz isteminin incelenmesinde; 5271 sayılı CMK'nın 288. maddesinin "Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır." ve aynı Kanun'un 294. maddesinin ise; "Temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır. Temyiz sebebi ancak hükmün hukuki yönüne ilişkin olabilir." şeklinde düzenlendiği de gözetilerek sanık müdafinin temyiz isteminin sanık hakkında koşulları oluşmadığı halde üst sınırdan hüküm kurulduğuna ve yasal indirimlerin de*

²⁸ Bununla birlikte, Türk ceza yargısında davalarında temyiz incelemesinin murafaa aşamasına sanığın katılmasının kural olarak şart olmadığı, sanığın murafaada avukat aracılığı ile temsil edilmesinin, savunma hakkının korunması için yeterli görüldüğü ileri sürülmüştür. Bkz. Şen Ersan, "Sanığın Gıyabında Tasarruflar", <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1587251-sanigin-giyabinda-tasarruflar> (Erişim: 09.12.2020) (Tasarruflar).

²⁹ Konuyla ilgili eleştiriler ve geniş bilgi için bkz. Şahbaz İbrahim, Ceza Yargılamasında Katılanın Temyiz Duruşmasında Yer Almaması, TBB Dergisi, 2004, S. 51, s. 94 vd.

³⁰ Bilindiğini gibi Türk yargı sisteminde 2016 yılından itibaren artık sadece temyiz aşaması değil, bu aşamadan önce istinaf yolu da benimsenmiştir. Dolayısıyla kararların hukuki denetimi artık Bölge Adli Mahkemeler veya Bölge İdari Mahkemeleri ile de denetlenmesi ve ancak şartlar varsa Yargıtay veya Danıştay'a gidilmesi öngörülmüştür. Konumuzun sınırlarını aşacağından dolayı bu hususlara çalışmada değinilmemiştir. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Özen Muharrem, "Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, S. 65 (4), s. 2332 vd.; Pehlivan Ali, "İstinaf Kanun Yolu ve Uygulamasının Değerlendirilmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, 2019, C. 21, Özel S., s. 973 vd.

³¹ Karar için bkz. Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin Esas: 2017/3975 Karar: 2018/483 Tarih: 27.02.2018 www.kazanci.com.tr (09.12.2020); Ayrıca bkz. Şahbaz, s. 94 vd.

yapılmadığına ilişkin olduğu belirlenerek anılan sebeplere yönelik olarak ve 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı KHK'nın 100 üncü maddesiyle değişik 5271 sayılı CMK'nın 299/1. maddesi uyarınca resen duruşmalı inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilerek yapılan incelemede; Sanık hakkında katılana yönelik eylemi sebebiyle hırsızlık suçundan kurulan hükümdede herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşılmalı istinaf isteminin esastan reddine dair karar hukuka uygun bulunduğundan, sanık müdafinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle, 5271 sayılı CMK'nın 302/1. maddesi uyarınca, usul ve yasaya uygun olan İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 7. Ceza Dairesi'nin kararına yönelik TEMYİZ İSTEMİNİN ESASTAN REDDİ ile HÜKMÜN ONANMASINA, 01/03/2018 gününde oybirliğiyle karar verildi.” kararında temyiz istemi tamamen reddedilmiştir³².

Hukuk davalarında duruşma ise 12/01/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na (HMK) göre tüzel kişiliğin feshine veya genel kurul kararlarının iptaline, evlenmenin butlanına veya iptaline, boşanma veya ayrılığa, velayete, soybağına ve kısıtlamaya ilişkin davalarla miktar veya değeri altmışbin Türk Lirasını aşan alacak ve ayın davalarında taraflardan biri temyiz veya cevap dilekçesinde duruşma yapılmasının talep edilmiş olması şartıyla mümkün olabileceği hükme bağlanmıştır (HMK m. 369/2)³³. Dolayısıyla, Türk yargısında hukuk davalarının Yargıtay aşamasında temyiz incelemesinin kural olarak dosya üzerinden yapıldığı, istisnai hallerde ise taraflardan biri temyiz veya cevap dilekçesinde konuyla ilgili taleplerinin olduğu durumlarda ve belli şartta olduğunda ancak duruşmanın yapılabileceği hükme bağlanmıştır (HMK m. 369/2). Fıkranın devamında duruşma talebi doğrultusunda Yargıtay'ca belirli bir gün belli edilerek taraflara usulen davetiye gönderilir. Fıkra göre, duruşmanın, tebliğ tarihi ile duruşma günü arasında en az iki haftanın olması, duruşma giderinin eksik ödenmemesi gerektiği, bu şartların sağlanmadı durumlarda Yargıtay'ın incelemesini dosya üzerinde yapacağı hükme bağlanmıştır. (HMK md. 369/2) Konuyla ilgili Yargıtay 23. Hukuk Dairesi'nin “*Bu nedenle; Tebligat Kanunu'nun ve HUMK'nın 435.-HMK'nın 369.maddesi gereğince duruşma giderinin eksik ödenmiş olması halinde verilen 7 günlük kesin süre içerisinde eksik duruşma giderinin tamamlanması, aksi halde duruşma isteminden vazgeçilmiş sayılıp dosya üzerinde inceleme yapılacağından, Temyiz incelemesinin duruşmalı yapılması talebiyle Dairemize gönderilen dava dosyasında tebligat giderinin 9.00 TL'ye çıkartılmış olması karşısında gönderilen posta pulunun taraflara duruşma günü tebliği için yetersiz olduğu anlaşıldığından, ek 11,00 TL post pulunun daha dosyaya eklenerek gönderilmesi için dosyanın geri çevrilmesi gerekmektedir. Sonuç: Duruşma pulu noksanının ikmali için mahalline GERİ ÇEVİRİLMESİNE, 27.06.2014 tarihinde oybirliği ile, karar verildi.” kararında temyiz istemi geri çevrilmiştir³⁴.*

³² Karar için bkz. Yargıtay 2'nci Ceza Dairesi'nin Esas: 2018/279 Karar: 2018/2113 Tarih: 01.03.2018 kararı www.kazanci.com.tr (09.12.2020)

³³ Yine anı şekilde Bölge Adliye Mahkemeleri'nde duruşma yapılmasına karar verildiği incelemenin ilk derece mahkemesinin uyguladığı yargılama usulü kapsamında olacağı ileri sürülmüştür. Koç Evren, İstinaf ve Kanun Yolları, TBB Eğitim Merkezi Meslek İçi Eğitim Seminerleri- 2, 2016, s. 21. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/554.pdf> (10.12.2020)

³⁴ Karar için bkz. Yargıtay 23'ncü Hukuk Dairesi'nin Esas: 2014/4499 Karar: 2014/4983 Tarih: 27.06.2014 kararı. www.kazanci.com.tr (Erişim: 10.12.2020); İstinaf mahkemelerinde duruşmaya ilişkin geniş

iii. “Court of cassation” Aşamasında Mahkemelerin İşleyişi

RF mevzuatına bakıldığında temyiz aşamasının arkasından hemen “*суд кассационной инстанции*” (*court of cassation aşaması*) olarak üst mahkemenin, ilk derece mahkeme kararının kesinleştikten sonraki durumu ile ilgili incelenme olanağından söz edildiği görülmektedir (RFHUMFK m. 376/1). “*Court of cassation*” aşaması Türkiye’deki yargılamanın yenilenmesi (*iade-i muhakeme*) ile benzerlik arz eden aşama olduğu kanaatindeyiz. Zira Türkiye’de “*iade-i muhakeme*”, yani yargılamanın yenilenmesi, olağanüstü bir kanun yolu olduğundan, yalnızca kesinleşen mahkeme kararlarına (hükümlerine) karşı başvurulabilmektedir³⁵. 28.11.2018 tarih ve 451 sayılı değişiklikle “*Court of cassation*” aşamasında yargılama işlemleri RFHUMFK’nın 376-390.1’inci madde hükümleri arasında düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun’un 376’ıncı maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“1. Bu Kanun’un 377’inci maddesinin ikinci fıkrasına atıfta bulunulan ve yürürlüğe giren adli kararlar, bu fıkra ile belirtilen şekilde, haklarının ve meşru çıkarlarının ihlal edilmesi durumunda, davaya katılan kişiler ile hakları ihlal olan diğer kişiler Court of cassation’a itiraz edilebilirler. Bu bölümün birinci fıkrasında belirtilen kişiler, haklarını ihlal eden kararın yürürlüğe girdiği günden önce bu Kanun’da belirtilen tüm diğer itiraz yollarının tüketmesi koşuluyla, Court of cassation’a başvuruda bulunabilirler.

2. Savcının söz konusu yargılamama sonucunda verilen karar sürecinde katılımın olması durumunda, bu Kanunun 377’inci maddesinin üçüncü bölümünde belirtilen kovuşturma makamlarının görevlileri de Court of cassation başvurabileceklerdir” (RFHUMFK m. 376).

2. RF İdari Mahkemeler

Rusya’da adli ve idari yargı ayırımı söz konusu değildir. Dolayısıyla 08.03.2015 tarihli 21 sayılı Rusya Federasyonu İdari Yargılama Usulü Federal Kanunu’na (RFİYFK)³⁶ göre tüm mahkemeler idari davalara bakabilmektedir (m.11/1)³⁷. Bu sonuca yine aynı Kanun’un 17/1’inci madde hükmünün atfı uyarınca ulaşmaktayız. Zira RFİYFK’ya göre: “*Sulh Hâkimi, zorunlu ödemelere ve cezaların tahsiline yönelik talep doğrultusunda mahkeme kararı için yapılan başvuruları işbu Kanun’un 11/1 hükmüne göre inceler.*”³⁸ Keza RFİYFK’nın 18’inci madde hükmüne göre:

bilgi için bkz. Albayrak Adem/ Arslan Cihat: Hukukta İstinaf Uygulaması, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 172 vd.

³⁵ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Şen Ersan: “Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu Nereye Yapılır?” 06 Kasım 2018 <https://www.hukukihaber.net/yargilamanin-yenilenmesi-basvurusu-nereye-yapilir-makale,6209.html> (26.09.2020) (Yargılamanın Yenilenmesi)

³⁶ “*Российская Федерация Федеральный Закон Кодекс Административного Судопроизводства Российской Федерации*” от 08.03.2015 N 21-ФЗ

³⁷ Madde 11/1: 1. Bütün mahkemelerde idari işlem açıktır - “1. *Разбирательство административных дел во всех судах открытое*”. КАС РФ Статья 11/1.

³⁸ “*Мировой судья рассматривает заявления о вынесении судебного приказа по требованиям о взыскании обязательных платежей и санкций в порядке, установленном главой 11.1 настоящего Кодекса.*” КАС РФ Статья 17/1.(05.04.2016 tarih ve 103 sayılı – Federal Kanunla yapılan değişiklik)

“Federal yasaların öngördüğü durumlar, ihlal edilmiş veya ihtilaflı hakların korunması, vatandaşların özgürlükleri ve meşru çıkarları, kuruluşların hakları ve meşru çıkarları ile ilgili idari ve diğer hukuki ilişkiler alanındaki idari davalar askeri mahkemeler tarafından görülmektedir” (RFİYFK m. 18)³⁹.

Ayrıca söz konusu Kanun’un 19’uncu maddesinde il mahkemeleri, 20’nci maddede ise cumhuriyetin yüksek mahkemesi, kray, oblast, stratejik önemi haiz şehirlerin, özerk oblast ve bağımsız oblast ve okrug mahkemelerinin de idari davalarda görevlendirildiği hükme bağlanmıştır (RFİYFK m. 20). Aynı zamanda söz konusu Kanun’un 21’inci maddesi ile R.F. Yüksek Mahkeme’nin idari davalara da bakması konusunda görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Ancak buradaki görevlendirme geniş bir şekilde kaleme alınmıştır. RFİYFK’nin 21’inci maddesinde *“Rusya Yüksek Mahkemesi’nin Görev Altındaki İdari Davalar”* başlığı altında 14 bent şeklinde görevler düzenlenmiştir. Buna göre:

“R.F. Yüksek Mahkemesi aşağıda yer alan hallerde idari davaları ilk derece mahkemesi olarak incelemektedir:

1) R.F. Cumhurbaşkanı, R.F. Hükümeti, Federal Yürütme Organları, R.F. Baş Savcılığı, R.F. Araştırma Komitesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesinin Yargı Dairesi, R.F. Merkez Bankası, R.F. Merkez Seçim Komisyonu, R.F. Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Fonu ile Federal Zorunlu Sağlık Sigortası Fonu dahil bütçe dışı fonlar ve Devlet şirketleri kamu kuruluşu olarak tabi olduğu düzenleyici yasal işlemlerden kaynaklanan ihtilaflar; (madde 1.1, 15 Şubat 2016 tarihli Federal Kanun ile getirilmiştir).

2) R.F. Başkanı, R.F. Federal Meclisi Federasyonu Konseyi, R.F. Federal Meclisi Devlet Duma’sı, Rusya Federasyonu Hükümeti ve R.F.’de Yabancı Yatırımların Kontrolü için Hükümet Komisyonu’nun düzenleyici olmayan yasal işlemlerine yönelik ihtilaflar;

3) R.F. Hâkimleri Yüksek İhtisas Kurulu ile asli kuruluşlarının hâkimlerinin ihtisas kurullarının yetkilerinin askıya alınması ya da sona erdirilmesi hakkındaki kararları ile ve R.F. Yüksek Mahkemesi’ne şikâyet edilen diğer kararlarına ilişkin ihtilaflar;

4) Yüksek Sınav Komisyonu’nun hâkimlik mesleğine alımına yönelik yeterlilik sınavının kanuna uygun bir şekilde yapılması ile alakalı eylemlere (eylemsizliklere) kanuna aykırılık dolayısıyla, hâkim adayının yeterlik sınavını alınmasına izin verilmemesi nedeniyle belirtilen sınav komisyonu işlemlerine yönelik ihtilaflar;

5) Siyasi partiler ile ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının, faaliyetlerinin durdurulması ve tasfiyeleri, R.F.’nin iki veya daha fazla asli (kurucu) kuruluşunda yerel dini örgütlere sahip merkezi dini örgütlerin tasfiyelerine ilişkin faaliyetlerin askıya alınması ve iptali;

6) Ürünlerinin R.F.’nin iki veya daha fazla asli (kurucu) kuruluşunda dağıtılması amaçlanan kitle iletişim araçlarının faaliyetlerinin sona erdirilmesi;

³⁹ “В случаях, предусмотренных федеральными законами, административные дела, связанные с защитой нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов граждан, прав и законных интересов организаций в сфере административных и иных публичных правоотношений, рассматриваются военными судами” КАС РФ Статья 18.

7) R.F. Merkez Seçim Komisyonunun (referandum, seçim seviyesine bağlı olmadan) kararlarına (kararlar alınmadan kaçınmalar) alt düzey seçim komisyonları, referandum komisyonları kararlarını destekleyen kararlar hariç olmak üzere itirazı;

8) R.F. Başkanlığı adaylık kaydının iptali, federal adaylar listesinin tescili, kayıtlı federal adaylar listesine dâhil bir adayın tescili ve ayrıca R.F. Devlet Duma'sının Federal Meclisi Milletvekili seçimi sırasında bölgesel bir aday grubunun çıkarılması;

9) R.F. referandumuna yönelik inisiyatif ve kampanya grubunun faaliyetlerinin sona erdirilmesi,

10) R.F. Merkez Seçim Komisyonunun feshi hakkında;

11) R.F. Anayasası'nın 85'inci maddesi uyarınca Rusya Devleti Başkanı tarafından, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesine sunulan R.F. federal hükümet organları ile Rusya Federasyonu asli devlet organlarının iktidarları arasında oluşan uyumsuzlukların çözümü;

12) Makul bir süre içinde yasal işlem yapma hakkının ihlali veya bölge mahkemeleri ve garnizon mahkemeleri hariç olmak üzere, genel yargı mahkemelerince hükmedilen kararların makul bir süre içinde icrasının ihlali durumlarında tazminata hükmedilmesi;

13) R.F. Savunma Bakanlığı'nın normatif olmayan yasal işlemleri ile federal yasaların askeri personelin hak ve özgürlükleri, yasal olarak korunan çıkarlarına, askeri eğitim alan vatandaşlara ilişkin askerlik hizmeti sağlaması konusunda çıkan ihtilaflar;

14) R.F. Baş Savcılığı ve R.F. Araştırma Komitesi'nin, Rusya Savunma Bürosu'nun askeri personelinin ve R.F. Araştırma Komitesi'nin askeri soruşturma organlarının askeri personelinin hak, özgürlük ve yasal olarak korunan çıkarlarına yönelik normatif olmayan yasal işlemlere ilişkin ihtilaflar" (RFİYFK m. 21).

Bununla birlikte, Rus idare hukukunda, Türk hukukunda da olduğu gibi, davalarda kural olarak alenilik ilkesi geçerlidir. Bu sonuca RFİYFK'nın 11'inci maddesinden ulaşılmaktadır. Söz konusu maddenin başlığı "*Davların Aleniliği ve Şeffaflığı*" şeklinde düzenlenmiştir. Madde hükmünde ise yargılamaların aleni olduğu, devlet sırrı veya ticari sır teşkil eden durumlar ile özel hayatın gizliliğini ihlal eden hallerde alenilik ve açıklık ilkesinin uygulanmayabileceği belirtilmektedir (RFİYFK m. 11/1-11b.) Rus idari yargısında işlemlerin aleniliği ve şeffaflığı prensibinin temelini RF Anayasası'nın 123'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan "*Tüm mahkemelerde davalar açık olarak görülür*" hükmünden kaynaklandığı düşüncesindeyiz⁴⁰. Zira benzer durum Türk hukukunda da yer almaktadır. Türk hukukunda da 06.01.1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargımla Usulü Kanunu'nun (İYUK) 18'inci maddesine göre, duruşmaların açık olarak yapıldığı hükme bağlanmıştır (İYUK m. 18/1). Bunun temelini de tıpkı Rus hukukunda olduğu gibi Türk anayasasından kaynaklandığını belirtebiliriz. Zira 1982 Anayasa'nın 141'inci maddesinde de mahkemelerde duruşmaların herkese açık olduğu, genel ahlakın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hallerde, görevli idare

⁴⁰ Aynı yönde bkz. Коропец Надежда, "Открытость Правосудия — Эволюция Принципа Гласности Судебного Разбирательства" (Yargın Şeffaflığı- Yargı Açıklığı İlkesininin Gelişim Evremi), Kutafin Hukuk Devlet Üniversitesi Habercisi Dergisi, 2015, s. 151.

veya mahkemenin kararı ile, duruşmanın bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılabileceği hüküm altına alınmıştır (AY m. 141/1)⁴¹.

Bunu yanı sıra, Rus idari yargısında Türk idari yargısından farklı olarak benimsenen temel ilke sözlülük ilkesidir. Diğer bir ifade ile, Türkiye'deki durumun aksine Rusya'da idari yargı davalarının sözlü olarak görülmesi bir kuraldır (RFİYFK m. 140). Oysa Türkiye'de süreç İYUK'a göre yazılı yürütülmektedir. Buna göre, "*Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır.*" (m. 1)⁴². Rusya'da RFİYFK'nın 140'ıncı maddesi hükmüne göre:

"1. Bir idari davanın yargılanması, işbu Kanun'la aksi belirtilmedikçe, sözlü olarak yapılır. Duruşmalı yargılama süreçlerinde, duruşmanın zamanı ve yeri davanın tarafları ve diğer ilgililere mahkeme tarafından bildirilir.

2. Bu Kanuna göre belirtilen durumlarda, işbu Kanun'la 33'üncü bölümünde belirtilen basitleştirilmiş (yazılı) usulle duruşma olmadan idari yargılama işlemleri yapılabilir" (RFİYFK m. 140).

Söz konusu Kanun'un 33'üncü bölümünde ise 4 madde halinde (m. 291-294) bu durumlar belirtilmiştir. Buna göre, idari davaların basitleştirilmiş (yazılı) bir prosedürde değerlendirilmesi:

"İdari davaları basitleştirilmiş (yazılı) bir prosedürde değerlendirme olasılığı" (m. 291), "Basitleştirilmiş (yazılı) bir idari işlemin özellikleri" (m. 292), "Basitleştirilmiş (yazılı) prosedürde ele alınan bir idari dava hakkında karar" (m. 293) ve "Basitleştirilmiş (yazılı) prosedürde kabul edilen mahkeme kararına itiraz" (m. 294).

Yine aynı Kanun'un 213'üncü madde hükmüne göre idari uyuşmazlıklarda mahkemelere başvurunun yapılmasından itibaren 2 ay, Yüksek Federal Mahkemelerde ise 3 ay içinde bakılması gerektiği belirtilmiştir (RFİYFK m. 213/1). Söz konusu Kanun'un 219'üncü maddesinde idari dava açma süresi düzenlenmiştir. Buna göre adı geçen kanunda aksi belirtilmediği sürece ihlale sebep olan işlemin öğrenilmesinden itibaren 3 aylık süre tanınmıştır. Dikkat edilirse işlemin yapıldığı andan itibaren denilmemekte, hakkın ihlalinin öğrenildiği andan itibaren denilmektedir. Dolayısıyla Rusya'da öğrenilme tarihi dikkate alınmakta ve bu süre 3 ay olarak belirtilmiştir⁴³. Tabii bu kuralın kanuni istisnaları da vardır. Zira maddede aksine belirtilmediği sürece denilmiştir. Aksi ise aynı maddenin devamı hükümlerinde yer almaktadır. Örneğin RF'nin asli (kurucu) kuruluşunun en yüksek yetkilisinin (RF'nin kurucu kuruluşunun devlet güçlerinin en yüksek yürütme organı başkanı) veya belediye başkanının

⁴¹ Daha geniş bilgi için bkz. Öztürk Hacı Ömer, Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi, Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, s. 29-30.

⁴² Sözlü yargılamanın özelliklerinin de uygulanmasına yönelik değerlendirme için bkz. Kaplan Gürsel, "İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme" İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C. 13, S. 1, s. 33 vd.

⁴³ RF idari hukukundaki sürelerle ilgili geniş bilgi için bkz. Басов Семен, Основные Положения Кодекса Административного Судопроизводства Российской Федерации (Rusya Federasyonu İdari Usul Kanunu Temel Hükümleri), RF Başsavcılık Akademisi Sant Peterburg Hukuk Enstitüsü Yayınları, Sant Peterburg, 2016, s. 28-43; Бутнева Мария, Административное Судопроизводство (İdari Yargı), Yaroslavl Devlet Üniversitesi Yayınları, Yaroslavl 2018, s. 26-34.

görevden alınmasına ilişkin kararlarda ilgili kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde dava açılması gerekmektedir. Dolayısıyla dikkat edildiğinde, metinde tebliğ tarihi denilmemekte işlemin yapıldığı tarih (*kararın verildiği tarih*) denilmektedir ve itiraz için öngörülen süre 10 güne indirilerek çok kısa tutulmaktadır (RFİYFK m. 219/2)⁴⁴.

3. RF Ceza Mahkemeleri

a. Genel Olarak

Rusya Federasyonu'nda ceza mahkemelerine geçmeden önce, Rus adli kovuşturma mekanizması ile genel özelliklerine kısaca göz atmakta fayda vardır. Zira Rusya'nın yukarıda genel hatları ile incelenen idari mevzuatından daha öncesine dayalı, oturmuş ve kapsamlı iki kanunu vardır. Bunlar: 13.06.1996 tarihli ve 63 sayılı "*R.F. Ceza Federal Kanunu*" Ceza Kanunu (RFCFK) ve "*R.F. Ceza Muhakemeleri Federal Kanunu*"dur (RFCMFK). Rusya'da gerçek ve tüzel kişilerle, kamu kurum ve kuruluşların ihlal edilmiş haklarının ancak yargılama faaliyetleri ile korunduğu yukarıda ifade edilmişti⁴⁵. İlgili yargı faaliyetleri bağlamında ceza davalarını değerlendirme ve çözme usulü, yani suçun ve cezanın tespiti mekanizması, RF Ceza Kanunu kapsamında önemli bir faaliyet olarak görülmektedir. Zira sosyal açıdan tehlikeli bir eylemin belirtilerinin varlığına ilişkin olarak başlatılan soruşturmalarda konunun aydınlatılması ayrı bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla davalının suçluluğu veya masumiyeti sorununun cevabı mahkemenin bu süreçteki faaliyeti sonucunda nihai kararının verilmesi için gereklidir. Yargılama sonucunda suçun işlendiği yönünde kesin bulgulara ulaşıldığı takdirde ancak bir kişiye uygulanacak olan cezanın özel türü ve önlemleri belirlenmelidir.⁴⁶

b. R.F. Ceza Mahkemesinin Özellikleri

Ceza davalarında kilit rolü mahkemeler üstlenmiştir. Bu bakımdan ceza mahkemesi Rus doktrininde şu şekilde tanımlanmıştır: "*Rusya Federasyonu'ndaki ceza mahkemesi, bir ceza davasının içeriğini doğrudan inceleyen ve mevcut ceza yargılamalarına ilişkin mevzuatın öngördüğü şekilde ve şartlar altında nihai karar veren genel mahkemedir*"⁴⁷. RF'de bir dizi yargı organı federal mevzuat düzeyinde kurulmuş ve oluşturulmuştur. İlgili sistemin analizinden yola çıkıldığında, Rusya'da, sadece ceza davalarına hasredilmiş ayrı bir yargı organının olmadığı sonucuna varmamız gerekir. Söz konusu yetkiler günümüzde sulh mahkemeleri ile genel mahkemelere tanınmıştır. Bu mahkemelerle kastedilen kentsel, bölgesel ve belirli kategorilerdeki diğer mahkemelerdir⁴⁸. Bununla birlikte, hukuk ve ceza davalarında yargılama usulünde farklılık vardır⁴⁹.

⁴⁴ Басов, s. 54 vd.

⁴⁵ Вкз. yuk. s. 5 vd.

⁴⁶ Гриненко Александр, Уголовный процесс (Ceza süreci), 2. Baskı, Норма Yayınları, Moskova, 2009, s. 3, 15, 45.

⁴⁷ Ендольцева Алла/ Химичева Ольга/ Клещина Елена: Уголовно-процессуальное право- Уголовный процесс (Ceza Muhakemesi Hukuku- Ceza Muhakemesi Usulü), Юнити-Дана Yayınları, Moskova, 2017, s. 8.

⁴⁸ Гриненко, s. 288-289.

⁴⁹ Гриненко, s. 80 vd.

Bilindiği üzere ceza yargılaması nihai olarak ya mahkûmiyet ya da beraat kararı ile sonuçlanmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, ceza yargılaması sürecinde, yani hem soruşturma hem kovuşturma aşamalarında, diğer hukuk davalarındaki süreçlerde olduğu gibi, mahkemeler objektifliğini korumak zorundadırlar. Dolayısıyla, ceza yargılamasında kanun koyucunun amacı, mahkemenin görevinin davalının cezalandırılması yönünde değil, tam aksine, gerekli koşulların sağlanarak tarafların hak ve yükümlülüklerinin etkili ve adil usulle yargılanmalarını teminat altına almaktır⁵⁰.

c. Ceza Yargılamasından Sorumlu Hükümet Organları, Yetkilileri ve Özellikleri

R.F'deki modern ceza yargılaması faaliyeti ilkelerinden biri de, tarafların ihtilaf sürecinin temelinde rekabetçi yargısal işlemlerin uygulanmasıdır. Bunun için, soruşturma aşamasında sadece şikâyetçi tarafın değil, aynı zamanda savunmanın da sürece dâhil olma ihtiyacına özel dikkat çekilmelidir. Zira ceza soruşturmasında yargılama süresince şikâyetçi tarafın çıkarları savcı tarafından temsil edilmesine karşın, savunmanın çıkarları ancak ya sanığın/şüphelinin bizzat ya da bir vekili aracılığı ile korunabilmektedir⁵¹.

Savcı, Rusya Federasyonu ceza yargılama makamlarının bir memuru olup, Rusya Federasyonu'nun yürürlükteki federal mevzuatının normları ile cezai kovuşturmalara katılma yetkisine sahip olan kişidir (RFCMFK m. 37/1). RFCMFK⁵² uyarınca savcı (прокурор) 37'inci maddenin 2'nci fıkrası uyarınca 16 bent ve maddenin devamında yer alan 5 paraf halinde sıralanan görevleri haizdir. Bu görevlerden başlıcaları şu şekilde özetlenebilir:

- Suç ihbarlarını alırken, kaydederken ve çözümlerken federal yasalara uygunluğunu doğrulanmak;
- Savcının ortaya çıkardığı ceza kanununun ihlaliyle ilgili konular hakkında ceza kovuşturması sonucunda ilgili materyalleri yargılama makamına göndermek için gerekçeli karar vermek;
- Soruşturma sırasında gerekli bilgilerin temini için ilgili yerlere yazılı talimatlar vermek;
- Emri altına çalışan soruşturma görevlisinin ceza kovuşturmalarına son verilmesi kararını onaylamak;
- Sunulan kanıtların değerlendirilmesinde yer almak;
- Duruşma sırasında ortaya çıkabilecek herhangi bir konuda görüş bildirmek;
- Mahkemeye, sanıkla ilgili olarak ceza hukukunun uygulanmasının gerekliliği ve yönlendirmeleri hakkında düşüncelerini bildirmek ve kanunen belirlenen diğer görevleri yeri getirmek (RFCMFK m. 37).

⁵⁰ Гриненко, s. 3 vd.

⁵¹ Безлепкин, Борис: "Уголовный Процесс России" (Rusya'nın Ceza Süreci), Moskova 2004, Проспект Yayınları, 2. Baskı, s. 56 vd.

⁵² "Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации" (УПК РФ) 18.12.2001 tarihli ve 174 sayılı (01.09.2019 tarihli değişikliklerin yürürlük tarihiyle); Rusya'da ayrıca savcılığı yönelik bir düzenleme de yer almaktadır. Bkz. 17.01.1992 tarihi ve 2202 sayılı Федеральный закон "О прокуратуре Российской Федерации" (R.F. Savcılık Hakkında Federal Kanun).

Ayrıca, vatandaşların haklarının ve meşru çıkarlarının korunmasını sağlama ihtiyacına dayanarak, savcının ceza davasını açma ve destekleme hakkı vardır. Savcıya ceza yargılaması usulü çerçevesinde verilmiş önemli diğer bir yetki de söz konusudur. Şöyle ki, davalı aleyhine başlatılan suçlamanın adli soruşturma sırasındaki yargılamanın herhangi bir aşamasında, savcı, mahkeme heyetinin karar için müzakere odasına geçinceye kadar, davalıya yönelik asılsız olduğu sonucuna dayanan, kovuşturmanın kapsamını ve içeriğini değiştirme amaçlı talepler ile ilgili suçlamaların reddedilmesi hakkıdır⁵³.

Ceza muhakemesinin diğer bir tarafı savunmadır ve bu taraftaki zorunlu ve önemli katılımcısı - davalıdır. Belirtmek gerekir ki, masumiyet karinesi “*Презумпция невиновности*”(Prezumpsiya nevinnosti) Rus ceza hukukunda da benimsenmiş önemli ilkelerdendir (RFCMFK m. 14)⁵⁴. Burada, özel literatürde de önemle belirtildiği gibi RFCMFK’nın m. 16/3’üncü fıkra hükmüne göre savunmacının (davalı tarafın) zorunlu katılımı, vatandaşların adli korumaya ilişkin anayasal haklarının sağlanmasının yanı sıra, sürece bizzat şahsen katılım imkânının tanınmış olması, sunulan delillerin araştırılması ve suçlamaların esasları hakkında açıklamalar da dâhil olmak üzere savunmacıya en önemli yasal hakların güvencesini teşkil etmesidir⁵⁵. Buradan çıkan sonuç, davalının (şüphelinin) masumiyet karinesi gereği suçsuz olduğunu ispatlamasına gerek duyulmaması, tam aksine iddiacı tarafın iddiasını haklı çıkaracak delillerin mahkemeye ibrazının gerekliliğidir (RFCMFK m. 14/2). Rus mevzuatında (RF Anayasası m. 120 ve RFCMFK m. 17) delil serbestliği ilkesi benimsenmiştir. Dolayısıyla davalıya, kendi haklarını ve menfaatlerini korumaya yönelik her türlü delil, dilekçe vb. taktik ve ayrıca profesyonel savunma hizmetlerinin (avukatlık hizmeti) tesis edilme hakları da tanınmıştır⁵⁶.

Bunun dışında mevzuat gereği RFCMFK’nın 6’ncı bölümünde ceza yargılamasına katılanlar 37-45’inci maddeler arasında sıralanmıştır. Buna göre sırasıyla: Savcı (m. 37), soruşturmacı (следователь) (m. 38), soruşturma organı başkanı (m. 39), sorgu birimi (m. 40), sorgu memuru (41), mağdur (m. 42), özel iddiacı/davacı (m. 43), sivil davacı (m. 44) ve özel iddiacı/davacı temsilcileridir (45). Bu sayılanlardan Türk ceza yargılaması prosedürüne yabancı olan soruşturmacı (следователь)⁵⁷ ve soruşturma organı başkanı ile özel iddiacı ve sivil davacıdır. Bilindiği üzere, Türkiye’de ceza takibatları TCK’ya göre soruşturma ile kovuşturma aşamalarından oluşur. Soruşturma aşaması ile, yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre; kovuşturma ise, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre ifade edilmektedir (TCK m. 2/e ve f.).

Soruşturmanın hazırlık aşamasında, tüm faaliyet ve işlemler savcının denetimi ve bilgisi dâhilinde yine savcılık tarafından yürütülmektedir. Soruşturmanın yürütülmesinden sorumlu olan kişi Cumhuriyet savcisidir. Savcı ya bizzat ya da emrindeki polis ve jandarma görevlilerine vereceği talimatla soruşturmayı yürüterek

⁵³ Ендольцева/Химичева/Клещина, s. 8 vd.

⁵⁴ Masumiyet karinesi ilkesinin içeriğini karakterize eden hükümler sistemi, RF Anayasası m. 49.

⁵⁵ Гриненко, s. 424.

⁵⁶ Безлепкии, s. 26 vd.

⁵⁷ RFCMFK m. 38.

tüm delillerin toplanmasını sağlar. Hazırlık soruşturması sonucunda deliller toplanır ve suçun işlendiğine dair yeterli kanıt ve kanaat oluştuğunda iddianame savcılık makamınca hazırlanır ve dosya ilgili ceza mahkemesine sunularak ceza davası açılır. Bununla da kovuşturma aşamasına geçilir (CMK m.175/1)⁵⁸.

Rusya’da hazırlık aşaması, savcılık talimatı ile soruşturma organı amirliğince dosyaya atanan soruşturmacı/lar (следователь)⁵⁹ tarafından bağlı bulunduğu birim amirliğince (başkanlığı) yürütülmektedir. Soruşturmacı, RFCMFK ile öngörülen yetkiler çerçevesinde, bir ceza davasında ön soruşturma yürütmeye yetkili memurdur (RFCMFK m. 38/1). Soruşturmacı, soruşturma organı amirliğince kendisine yazılı olarak tevdi edilen işi yapmakla yükümlüdür. Soruşturmacı, gerekli durumlarda arama ve soruşturma eylemlerinin uygulanması konusunda soruşturma organının amirinin veya bir mahkeme kararına ihtiyaç duyulan durumlar haricinde, soruşturma ve diğer usul işlemlerini bağımsız olarak yönlendirir (RFCMFK m. 38, f. 2, b. 3). Soruşturmacı yazılı talimat gereği faaliyetlerinin yerine getirilmesi, gözaltına alma, devir, tutuklama, diğer usul işlemlerinin yürütülmesi ve ayrıca yardım alma konusunda bağlayıcı olan yazılı talimatları verme hakkını haizdir (RFCMFK m. 38, f. 2, b. 4)⁶⁰. Soruşturmacı, dosyanın mahkemeye gönderilmesi veya davaya son verilmesi hakkında amiri konumunda olan savcıyla farklı görüşte olduğunda, durumla ilgili gerekçeli görüşünü savcıya sunulmak üzere soruşturma organının başkanına verir (RFCMFK m. 38/3).

Bunun yanı sıra, Türk ceza yargısından farklı olarak RFCMFK’nın 43’üncü madde hükmü gereği “*özel iddiacı/davacı*” ve 44’üncü maddesi hükmü gereği “*sivil davacı*” kelimeleri ile karşılaşmaktayız. RFCMFK’nın 43’üncü maddesine göre “*özel iddiacı/davacı*” ile kastedilen, yine aynı Kanun’un 318’inci ve oradan da 20’inci maddesi hükmüne yapılan atıfla, madde hükmünde öngörülen durumlarda dava açan ve mahkemede açılmış ceza davasında savcılığa destek veren kişidir (RFCMFK m. 43). Söz konusu 20’inci madde hükmü incelendiğinde ise RFCMFK’nın 115’inci maddesinde yer alan “*kasıtlı bedensel zararlar*”, 116’ıncı maddesinde yer alan “*idari cezalar*” ve 128’inci maddesinde yer alan “*iftira*” suçlarında “*özel iddiacı/davacı*”nın, Türk ceza hukukundan farklı olarak⁶¹, direkt mahkemeye dava açma imkânının verildiği ifade edilmektedir⁶².

⁵⁸ Hukukumuzda genel olarak suçlar re’sen soruşturulmak ve kovuşturulmaktadır. Bununla birlikte, bazı suçlar var ki bu suçlar re’sen takip edilmez ve soruşturmaya geçilebilmesi için suçtan zarar görenin müracaatı veya şikâyeti gerekir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Albayrak Mustafa, “Şikâyete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlanan Hukuki Sonuçlar”, TBB Dergisi, 2008, S. 77, s. 282 vd.

⁵⁹ Hemen belirtmek gerekir ki, soruşturma amirliği ve soruşturmacı eski doğu bloku ülkelerden örneğin Özbekistan’da, savcılığa bağlı olabileceği gibi, İçişleri Bakanlığı’na veya Milli Güvenlik Servisi’ne (Служба национальной безопасности- СНБ) bağlı da olabilmektedir. Her bir kuruluşun soruşturmacısı aynı niteliklere sahip olmakta ve eşit kuvvette nitelendirilmektedir. Zira her biri ceza yargılamasında gerekli araştırmaların yapılması için eşit oranda yetkilerle donatıldığı ifade edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Тухташева Умида, Уголовный процесс Республики Узбекистан (Özbekistan Cumhuriyeti Ceza Usulü), Taşkent Devlet Hukuku Üniversitesi (ТГЮИ) Yayınları, Taşkent, 2007, s. 139.

⁶⁰ Гриненко, s. 70 vd.

⁶¹ Zira Türk ceza hukukuna göre ceza davasını ancak Cumhuriyet Savcısı açar. Şöyle ki: “(1) *Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir*” (CMK m. 170/1); Rusya Federasyonu’nda suç kavramı ve konuyla ilgili detaylı bilgiler için bkz. Hüseyinoğlu Emin, “Suçun

Son olarak RFCMFK'nın 44'üncü madde hükmünde yer alan "sivil davacı" ile kastedilen, gerçek ve tüzel kişiler nezdinde meydana gelen zararın, aleyhine işlenen suçla doğrudan bağlantısı olduğuna yönelik gerekçeli inancın olması durumundaki davacıdır. Bir kişinin "sivil davacı" olarak tanımlama yetkisi, mahkeme kararıyla ve bir hâkimin talimatı ile soruşturmacı veya sorgu memuruna tanınmıştır. Bir "sivil davacı" ceza davasının yanı sıra hukuk davası açarak manevi zararının da giderilmesini isteyebilir (m. 44/1)⁶³.

II. RUSYA VE TÜRKİYE ARASINDA HUKUK ALANDA İŞBİRLİĞİ

A. Genel Olarak

Bilindiği gibi uluslararası alanda devletler genel hukuku ile devletler özel hukuku ayrımı yer almaktadır. Çalışmamızda devletler özel hukukuna konu olan farklı ülkelerin gerçek ve tüzel kişilerinin birbirleri ile olan ilişkileri yer almaktadır. Devletler genel hukukunun konuları arasında sayılabilecek ve Türk-Rus ilişkileri bakımından epeyce gündemde olan S400 füze projesi, Türk Akım projesi, Ankara-Kars-Bakü demiryolu taşımacılığı projesi, Akkuyu Nükleer Güç Santrali projesi, vize muafiyetleri gibi anlaşmalar yer alsa da bu alanda çıkabilecek ihtilafların sayıları parmakla sayılabilecek kadar fazla olmayacağı kanaatindeyiz⁶⁴. Ayrıca devletler genel hukukunda resmi makamlar devrede olduğundan uluslararası ticaret ve diplomasi ile alakalı idari teamül kuralları gereği pek fazla ciddi boyutta ihtilafın yaşandığını söyleyemeyiz⁶⁵. Oysa söz konusu ülkeler arasında özel statüdeki ilişkiler bakımından gerçek ve tüzel kişilerin, her iki ülke vatandaşlarının sayısının gün geçtikçe hızlı bir şekilde arttığı söylenebilir. Örneğin 2019 yılı Ocak - Ağustos döneminde ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülke sıralamasında Rusya Fed. %15,58 (4 831 341) ile birinci, Almanya %10,92 (3 384 199) ile ikinci, İngiltere (Birleşik Krallık) %5,97 (1 849 764) ile üçüncü sıradadır⁶⁶.

Bunun gibi her iki ülke vatandaşları arasındaki evlilikler genellikle Türk erkek vatandaşlarıyla evlenen Rus kadınları oluşturmuş ve bu sayı 200 bine ulaşmıştır⁶⁷. Rusya'da faaliyet gösteren çoğu inşaat şirketleri 1972 yılından günümüze kadar müteahhitlik firmalarımızca yurt dışında üstlenilen projelerin ülkelere göre dağılımına bakıldığında, Rusya Federasyonu %19,4'lük oranı ile birinci sırada olup 69.774.024.295

Biçimsel ve Maddi Anlayışı Açısından Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suç Kavramı", Ankara Barosu Dergisi, 2018, C. 76, S. 1, s. 124 vd.

⁶² Гриненко, s. 57 vd.

⁶³ Гриненко, s. 80.

⁶⁴ Türkiye-Rusya arasındaki anlaşmalar ile ilgili bkz. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (19.09.2020)

⁶⁵ "İdari teamül" kavramı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Yasin Melikşah, "Örf ve Adet Kuralları ile İdari Teamüllerin İdare Hukukundaki Yeri", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2012, C. 15, S. 2, s. 31.

⁶⁶ İstatistik bilgileri için bkz. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> (30.09.2020)

⁶⁷ Rusya'da yabancılarla evlilikte Türkler hâlihazırda ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'de bulunan Rus gelin sayısı, tam rakam tespiti olmasa bile, yaklaşık 200 bin olduğu düşünülmektedir. Mesela Antalya Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi sadece 2012 yılında, kentte 4576 Türkiye vatandaşının yabancılarla evlilik yaptığını duyurmuştu. En fazla evlilik yapılan ülke vatandaşları arasında 1414 kişi ile Rusya açık ara ön sırada. <https://haberrus.ru/life/2019/06/20/yabancilarla-evliliklerde-turkler-ilk-sirada.html> (30.09.2020)

ABD Doları ticaret hacmine sahiptir. Rusya’da Türk müteahhitlerine verilen iş alındı belgeleri açısından 2012 yılında 2,9 milyar iken 2018 yılında ise 3,9 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir⁶⁸. Bununla birlikte, Türkiye ve Rusya arasında 1984’te imzalanan ve 1987’de yürürlüğe giren anlaşmaya göre Türkiye 25 yıl boyunca Rusya’dan gaz satın almayı taahhüt etmiş, buna karşılık verilen paranın yüzde 70’inin Rusya tarafından Türk şirketlerinin mal ve hizmetlerine ödenmesi öngörülmüştür⁶⁹.

B. Rus Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

Rus mevzuatına göre yabancı mahkemelerin kararlarının tanınması ve tenfizi ancak ülkelerin konuyla ilgili uluslararası anlaşmanın varlığı ile mümkün olabilmektedir. Buna göre 31 Aralık 1996 tarihli ve 1 sayılı “Rusya Federasyonu Yargı Sistemi Hakkında Federal Anayasal Kanunu”nun⁷⁰ (RFYSHFAK) 6’ncı maddesinin 3’üncü paragrafı şu şekilde düzenlenmiştir: “Yabancı mahkeme kararlarının, uluslararası mahkeme ve tahkim kararlarının ülke topraklarındaki bağlayıcılığı Rusya Federasyonu’nun uluslararası sözleşmeleri ile belirlenmektedir” (RFYSHFAK m. 6/3).

Yabancı mahkemelerin kararlarının tanınması ve tenfize ilişkin usulün ise 24.07.2002 tarih ve 95 sayılı “Rusya Federasyonu Tahkim Usulü Federal Kanunu”⁷¹ (RFTU FK m. 241) ile yukarıda birçok kez zikredilen 14.11.2002 tarihli ve 138 sayılı “R.F. Hukuk Usulü Muhakemeleri Federal Kanunu” (RFHUMFK m. 409) ile gerçekleşmektedir. Her iki kanun incelendiğinde ihtilafların çözümü için belirlenen usulün benzer hükümler içerdiği anlaşılmaktadır. Burada önemli olan husus, ihtilafa düşen gerçek ve tüzel kişilerin ülkeleri ile Rusya’nın uluslararası anlaşmasının var olup olmamasıdır⁷². Buradan çıkan sonuç şu şekilde özetlenebilir, şayet ihtilafa düşen gerçek ve tüzel kişilerin ülkeleri ile Rusya arasında ihtilaf konusu alanda ikili işbirliği anlaşması yok ise, bu durumda ilgili ülkelerin mahkemelerin kararlarının tanınması ve tenfizi Rus hukuku açısından hiçbir hukuki geçerliliği olmayacaktır. Dolayısıyla hukuki ve ticari konularda, Türk yargı kararlarının Rus mevzuatına göre geçerli olabilmesi için adli işbirliği anlaşmasının imzalanması gerekecektir⁷³.

Burada önemli diğer bir husus adli konular arasında özellikle ticari konuların da adli yardım anlaşması kapsamında alınmasıdır⁷⁴. Zira tıpkı 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 1’inci maddesinde geçen: “Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir

⁶⁸ Rusya İnşaat Sektöründeki Gelişmeler ve Türk Firmaları, Şubat 2019, s. 8 <https://www.rtib.org/cmsuploads/in%C5%9Faat-rusya-1.pdf> (30.09.2020)

⁶⁹ Bkz. s. 9 <https://www.rtib.org/cms-uploads/in%C5%9Faat-rusya-1.pdf> (30.09.2020)

⁷⁰ “Федеральный Конституционный Закон О Судебной Системе Российской Федерации”.

⁷¹ “Арбитражный процессуальный кодекс Российской Федерации” от 24.07.2002 N 95-ФЗ

⁷² Шебанова Надежда, “Признание и приведение в исполнение иностранных судебных решений в практике российских судов” (Rus yargı uygulamasında yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi), Журнал Труды Института Государства и Права РАН (Rus Bilim Akademisi Devlet ve Hukuk Enstitüsünün Çalışmaları Dergisi), 2017, S. 1 (59), s. 27-28.

⁷³ Шебанова, s. 28.

⁷⁴ Bazen bir ülkenin özel hukuka ilişkin kabul ettiği bir konuda Türk hukukuna göre kamu hukukuna göre algılanması mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda konu alanların tespiti önem arz etmektedir. Bu yönde geniş bilgi için bkz. Aygül Musa, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri”, Milletlerarası Hukuk Bülteni, 2011, C. 31, S. 2, s. 113.

kural koyacak idiyse ona göre karar verir.” (TMK m.1/2) hükmüne benzer bir hüküm 30.11.1994 tarih ve N 51-FZ sayılı Rusya Federasyonu Medeni Kanunu’nda (RFMK) “Anlaşmanın Yorumlanması” başlıklı 431’inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre: “(1) Sözleşme şartları yorumlanırken mahkeme, anlaşmada yer alan kelime ve ifadelerin gerçek anlamını dikkate alır. Belirsizlik durumunda sözleşme şartlarının gerçek anlamı, diğer şartlar ve bir bütün olarak sözleşmenin anlamı ile karşılaştırılarak belirlenir. (2) Bu maddenin ilk bölümünde yer alan kurallar, sözleşmenin içeriğinin belirlenmesine izin vermiyorsa, tarafların gerçek ortak iradeleri, sözleşmenin amacı dikkate alınarak tespit edilmelidir. Bu durumda, sözleşmeden önceki görüşmeler ve yazışmalar, tarafların karşılıklı ilişkilerinde oluşturulan uygulama, adetler, tarafların müteakip davranışları dâhil olmak üzere ilgili tüm koşullar dikkate alınır.” hükmü yer almaktadır (RFMK m. 431)⁷⁵. Dolayısıyla her ne kadar Rus hukukunda tıpkı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun (TTK) madde 19’da yer edinen “ticari iş” karinesinin bir benzer hükmü RFMK⁷⁶ da yer almasa da, taraflar arasında imzalanan sözleşmelerin esas kaynak olduğu ve lafzi yorumun ilk yorum türü olduğu hükme bağlanmıştır (RFMK m. 431). Bununla da, bir ihtilafta tarafların tacir olması durumunda nasıl ki “ticari iş” karinesi gereği Türk hukukuna göre imzalanan sözleşme yorumlanacak ise Rus hukukunda da benzer bir durum söz konusu olacaktır. Zira adı geçen ülkeler arasında ticari alanda işbirliği anlaşmasının mevcudiyeti durumunda ihtilafın çözümlenme noktasında, Rus hukukunda da sözleşme hükümlerinin esas amacı doğrultusunda yoruma gidileceğinin ve ticari hükümlerin anlaşılması gerekeceği düşüncesindeyiz.

Bununla birlikte, az önce bahsedilen RFTU FK m. 241 ile RFHUMFK m. 409’daki her iki düzenlemedeki benzerliğin sebebi ortak “köklere” dayandırılmasından kaynaklandığını ifade edebiliriz. Şöyle ki, söz konusu düzenlemeler 21 Haziran 1988’de “Yabancı Mahkeme ve Tahkim Kararlarının SSCB’de Tanınması ve Tenfiz Hakkında” SSCB Yüksek Kurul Başkanlığı Kararı’na dayandırılmaktadır. Bununla birlikte, RFHUMFK’dan farklı olarak, RFTU FK’da yabancı mahkeme kararın uygulanması federal kanunda bununla ilgili bir düzenlemenin olmasına bağlanmıştır (RFTU FK m. 241). Günümüzde, yalnızca konuyla ilgili sadece bir kanuni düzenleme yer almaktadır. Söz konusu düzenleme 26 Ekim 2002 tarihli ve 127 sayılı “İflas Hakkında Federal Kanun”un⁷⁷ 1’inci maddesinin 6’ncı bendinde yer almaktadır. Buna göre:

⁷⁵ Türk kanun koyucu tarafından sözleşmenin yorumlanması ancak muvazaalı işlemlerin tespiti bakımından hükme bağlanmıştır. Buna göre: “D. Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler MADDE 19- Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.” TBK m. 19/1. Öğretide sözleşmelerin yorumlanması hususunda TBK 19/1 hükmünün tek başına yeterli olmayacağı, bunun yanı sıra TBK m. 1 ve TMK m. 2 hükümlerinin de dikkate alınarak birlikte yorumlanmasının gerekeceği, bu hususların tıpkı İsviçre Borçlar Kanunu tasarısında olduğu gibi TBK’da da sözleşme yorumunda güven teorisine dayalı bir yorumun benimsenerek benzer bir şekilde yer alması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu yönde geniş bilgi için bkz. Özdoğan Nurcihan Dacı, “Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 8, S. 1, s. 37, dn 9.

⁷⁶ Kanun orijinal metni için bkz. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/ (09.12.2020)

⁷⁷ Федеральный закон "О несостоятельности (банкротстве)" от 26.10.2002 N 127-ФЗ.

“Yabancı mahkemelerin iflas (iflas) davaları ile ilgili kararlar, Rusya Federasyonu’ndaki uluslararası anlaşmalara uygun olarak Rusya Federasyonu bölgesinde kabul edilmektedir. Rusya Federasyonu’nun uluslararası anlaşmalarının yokluğunda, yabancı mahkemelerin iflas (iflas) davaları ile ilgili kararları, federal yasalar tarafından aksi belirtilmedikçe, Rusya Federasyonu topraklarında karşılıklılık temelinde tanınmaktadır”.

Bu düzenlemeden yola çıkılarak, yabancı bir mahkeme kararının Rusya’da tanınmasının ancak uluslararası anlaşmada veya yürürlükteki mevzuatta belirtildiği takdirde mümkün olduğu sonucu çıkmaktadır⁷⁸.

Yabancı mahkemenin kararının tanınmasına ilişkin usulle ilgili Rus mevzuatında bu düzenlemenin dışında hiçbir hüküm yer almamaktadır. Yabancı mahkeme kararın tenfizi ise istisnasız olarak ancak uygun bir uluslararası sözleşmenin varlığına, yani “karşılıklılık temelinde” mümkün olabilmektedir. Bu hükümlerin dışında yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin başka hükümler Rus mevzuatında öngörülmemiştir⁷⁹.

C. Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarını Tanınması ve Tenfizi

Yabancı ülke mahkemelerince verilmiş kararların Türkiye’de icra olunabilmesi, Türk mahkemelerince tenfiz kararı verilmesine bağlıdır. Bilindiği gibi Türkiye’de yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’la (MÖHÜK) düzenlenmiştir (m. 1/1). Bunun yanı sıra Türk hukukunda tanıma ve tenfiz davalarına ilişkin hükümleri barındıran diğer kaynaklar da mevcuttur. Bunlar arasında: 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin tanıma ve tenfize ilişkin hükümleri⁸⁰; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun tenfiz davasında yetkili mahkemeye ilişkin 1360’ncü madde hükmü⁸¹; Uluslararası antlaşmalar⁸² ve T.C. Merkez Bankası I-M sayılı Genelgesi’nin tenfizle ilgili 44’üncü madde hükmü vardır⁸³. Yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümlerle ilgili esas kaynak olan MÖHÜK’ün 2’nci bölümün 50’nci ve 58’nci maddeleriyle konu etraflıca düzenlenmiştir. Buna göre, tenfiz kararı:

⁷⁸ Aynı yönde bkz. Шебанова, s. 28.

⁷⁹ Шебанова, s. 28.

⁸⁰ Bkz. R.G. 29.4.2006/26153 ve R.G. 23.11.2006/26355.

⁸¹ “c) Tenfiz hakkında

Madde 1360– (1) Bir deniz alacağı için ihtiyati haciz kararı vermiş olan Türk mahkemesi, o deniz alacağının esası hakkında verilmiş bir yabancı mahkeme veya yabancı hakem kararının tenfizinde;
a) Tenfiz isteminin yapıldığı tarihte geminin o Türk mahkemesinin yargı çevresinde bulunması veya
b) Geminin serbest bırakılması için 1370 ilâ 1372 nci maddeler uyarınca yatırılmış teminatın, tenfiz isteminin yapıldığı tarihte mahkeme kasasında bulunması şartıyla, yetkilidir”.

⁸² Bkz. Çelikel Aysel vd., Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri, C. 2, İstanbul 2005, s. 1349 vd.

⁸³ Bkz. R.G. 03.07.1991/20918 “Madde 44 - Hesap sahiplerinin şahsıyla ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti Mahkemeleri dışında alınmış bir karar veya ilam, Türk Mahkemeleri tarafından tenfizi sağlanmadıkça Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca işleme alınmaz.”

“(1) Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır⁸⁴.

(2) Yabancı mahkemelerin ceza ilâmlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir”(m. 50).

Tanıma ile ilgili hüküm ise şu şekildedir:

“(1) Yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilâmın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımda 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uygulanmaz.

(2) İhtilâfsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tâbidir.

(3) Yabancı mahkeme ilâmına dayanılarak Türkiye’de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır.”(m. 58).

Tenfiz şartları ise şu şekildedir:

“(1) Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dâhilinde verir:

a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilâmların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiilî uygulamanın bulunması.

b) İlâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması.

c) Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması.

ç) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması.” (m. 54).

Dolayısıyla denilebilir ki, Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının sadece tanınmasında, tenfizde aranan tüm koşullar istenmekle birlikte “karşılıklılık” esası aranmamaktadır (58/1). Buna karşın, Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tenfizi ile ilgili durum söz konusu olduğunda ise, tüm diğer şartlarla birlikte, Türkiye ile ilamı veren yabancı devlet arasında “karşılıklılık” esası da aranmaktadır (54/1-a)⁸⁵.

⁸⁴ Doktrinde, yabancı bir ülke mahkemesi tarafından verilecek nihai kararlar neyin kastedildiği yönünde çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre, kararın resmi olarak dış devlet yasalarına göre kesin olarak verilmesi yeterli sayılmaktayken, diğer bir görüşe göre, resmi olarak kesinleştirme kararının yeterli olmadığı, buna ek olarak ayrıca bir kesinleştirme kararının verilmesi de aranmalıdır. Görüşler için bkz. Demir Gökyayla Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001, s. 40-41.

⁸⁵ Aynı yönde bkz. Ersen Perçin Gizem, “Gerekçesiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni Engeli”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran, 2015, C. 1, S. 1, s. 64.

SONUÇ

Bilindiği üzere, Türkiye'nin jeopolitik konumu gereği Rusya ile her geçen gün işbirliğinin geliştirilmesi anlamında devletler arasında çeşitli adımlar atılmaktadır. Keza hukuk alanında da her iki devletin benzer adımları atma niyetlerinde oldukları bilinmektedir⁸⁶. Yukarıdaki verilerden yola çıkarak⁸⁷, ülkemizdeki Rus vatandaşlarının sayısındaki artış doğal olarak özel hukuk ilişkileri bakımından ihtilafların da artması olasılığını artırabileceği düşüncesindeyiz. Türk Rus ilişkilerinin yargısal boyutu incelendiğinde, her iki ülkenin hukuk sistemlerinde maddi anlamda önemsenmeyecek derecede farklılıkların yer almasına karşın, şekli anlamda bariz farklılıkların yer aldığı görülmektedir. Örneğin Türkiye'deki gibi mahkemelerin idari, adli ve cezai ayırımı tabi tutulmaması, ceza yargılamalarında yargılama organlarındaki farklılıklar, idari yargılamanın Türk idari yargılamasından farklı olarak sözlü olması, yargı kararlarının denetimi aşamalarında Türkiye'deki gibi istinabe ve temyiz yolu ayırımının yer almaması vs. Ancak her ne kadar bu farklılıklar ülke hukuk sistemlerinde yer alsın da, bu farklılıkların adli yardım anlamında Türkiye ile Rusya arasında ciddi bir ayrılığı oluşturacağı kanaatinde değiliz. Zira "yargı bağımsızlığı", "aleniyet", "masumiyet karinesi" gibi uluslararası hukukun kabul ettiği köklü prensiplerin her iki ülke tarafından benimsendiği görülmektedir⁸⁸.

Bunların yanı sıra, her ne kadar Rusya'da Türkiye'deki gibi adli ve idari mahkemeler ile ceza mahkemelerinin ayrı ayrı isimlendirilmemiş ve/veya görevlendirilmemiş olması da, bu mahkemelerin söz konusu ayırımı tabi tutulmadığı söylenemez. Çalışmada görüldüğü üzere, Rusya'da her bir yargı kolunun kendi mevzuatı vardır ve idari, adli ve cezai yargılamalar konusunda söz konusu tüm mahkemelerin iş bölümü planlı ve sistematik bir şekilde yapılmıştır.

Rusya'da mahkemelerin ayrı ayrı isimlendirilmemesi ve karmaşık yapı algısı oluşturması, çalışmanın başında da değinildiği üzere, ülkenin idari yapısından kaynaklanmaktadır. Rusya'da mahkemelerin ülkenin idari yapısına göre bölünmesi sonucunda ilk derece mahkemelerin tıpkı Türkiye'deki gibi her bölgede ve şehirde dava açılmasına olanak tanımıştır. Yargılamadaki farklılık kararlara itiraz aşamasında ortaya çıkmaktadır. Zira Türkiye'de mahkeme kararlarına itiraz aşaması özellikle 2016 yılından itibaren Yargıtay/ Danıştay (temyiz) ile Bölge Adliye ve İdari Mahkemeler (istinaf) olarak ayrılması ile birlikte, Rusya'da temyiz mahkemesi "суд апелляционной инстанции" yani "court of appeal" olarak isimlendirilmektedir. "Court of appeal"

⁸⁶ Dmitri Chirciu tarafından 13.05.2019 tarihli yazısında "Türkiye ile Rusya yargı alanında iş birliği geliştirmek istiyor" başlıklı yazısında, Yargıtay Başkanı Cirit "Hakimlerin daha iyi eğitilmesi ve daha iyi yargı sistemine kavuşturulması noktasında ortak projeler yapılabilir. Rusya Yüksek Mahkemesi ile birlikte çalışmak isteriz. Onlar da bizimle çalışmak istiyor." dedi. Bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ile-rusya-yargi-alaninda-is-birligi-gelistirmek-istiyor/1477392> (10.10.2020)

⁸⁷ Bkz. yuk. s. 24-25.

⁸⁸ Rusya'nın hukuk sisteminin temelleri de Roma Germen hukukuna benzer nitelikler göstermektedir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Рассказов Леонид, "Сходство и различие российской правовой системы и романо-германской правовой семьи", (Rus hukuk sistemi ile Roma-Germen hukuk ailesi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar), Ленинградский юридический журнал, (Leningrad Hukuk Dergisi), 2013, S. 4, s. 82-84.

aşamasında üst mahkeme henüz kesinleşmeyen ilk derecedeki mahkemenin kararını tekrar incelemektedir. Buna göre “*appeal hakimi*” ilk derece mahkemenin kararının özetini ve gerekçelerini, temyiz başvurusuna sunulan delilleri, temyiz mahkemesinde davaya katılan kişilerin açıklamalarını, iddialarının kabul veya reddedilme nedenlerini yeniden incelemektedir. Dolayısıyla Rusya’da mahkeme kararlarına itiraz aşaması istinaf ve temyiz aşaması ayırımı olmadan bir bütün olarak düzenlenmiştir.

Son yıllarda her iki ülke arasında yaşanan stratejik gelişmelerin Türk ve Rus yargı sisteminde benzerlikler ile farklılıkların olmasına rağmen hukuk alanına da ivedilikle yansımaları gerektiği kanaatindeyiz. Zira sağlam temeller ancak her iki ülkenin sağlam hukuki ilişkileriyle sağlanabilecektir. Bu bağlamda önerimiz, her iki ülke kanun koyucusunun ortak hukuki zemin konusunda çalışmalarının hızlandırılması bakımından, ceza konularındaki mevcut adli yardımlaşmanın yanı sıra, hukukun diğer alanlarının da ivedilikle yardımlaşma anlaşmalarının kapsamına alınması yönündedir.

Adli yardımlaşma anlaşmasının ticari boyutunun da olması elzem bir husustur. Zira çalışmadan da anlaşılacağı üzere, Rus yargı kararlarının yorumlanmasında sözleşmelerin hâkimler nezdinde temel kaynak oluşturduğu ve ayrıca lafzi yorumun önemi küçümsenemeyecektir. Bu kapsamda, adli yardımlaşmada anlaşmasında ticari hususların yer almaması durumunda muhtemeldir ki, Rus hâkimi tarafından ihtilafların çözümünde ticari konular anlaşma kapsamı dışında tutulabilecektir. Bu riskin bertaraf edilmesi için de hukuki konularında yanı sıra ticari konularda da adli yardımlaşma anlaşması kapsamına alınması gerekecektir. Bu doğrultuda, ülkemizin son günlerde beyan edilen hukuk reformu sürecinde yakın komşular ile ilişkilerin geliştirilmesinde Türk-Rus ilişkilerinin de hukuki alt yapısına değinilmesine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla her iki ülkenin siyasi ve ekonomik dengelerin gözetilmesinin yanı sıra, ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik hukuki alt yapı çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın giriş bölümünde de ifade edildiği üzere, başta Rusya Federasyonu olmak üzere Kafkaslar ve diğer Orta Asya’daki Türk Cumhuriyetleri ile de ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde sağlam hukuki zeminin oluşturulması gerekir. Bununla da ülkelerimiz arasında ticari ilişkilerin gelişmesine ve yeni projelerin oluşturulmasına katkı sağlanabilecektir.

Bu anlaşmalar kadar da diğer önemli husus olan ve yine çalışmanın başında da belirtildiği üzere, tıpkı 2004 yılında Azerbaycan ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma gibi, mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinin de gündeme gelmesi gerekir. Tanıma ve tenfiz hususları aynı ikili anlaşmada olabileceği gibi farklı bir anlaşma ile de sağlanabilir. Dolayısıyla bu yöndeki çalışmalar, her iki ülke vatandaşlarının bir birleriyle olan gerek medeni gerek ticari ilişkilerinde devlet desteğini daha fazla hissettirecektir. Sonuç olarak da hukuken güvenli ortamlarla her iki ülkenin birbirleri ile olan ilişkilerine hem sosyal hem de ekonomik anlamda ciddi katkıların sağlanabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Albayrak Adem/ Arslan Cihat, Hukukta İstinaf Uygulaması, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Aygül Musa, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri”, Milletlerarası Hukuk Bülteni, 2011, C. 31, S. 2, ss. 83-121.

Akhundova Jale, “Rusya’da Yerel Yönetimler: Mevcut Durum ve Sorunlar”, Avrasya Etüdüleri Dergisi, 2014/2, S. 46, ss. 39-58.

Albayrak Mustafa, “Şikâyete Tabi Suçların Özellikleri ve Bu Suçlara Bağlı Hukuki Sonuçlar”, TBB Dergisi, 2008, S. 77, ss. 281-306.

Aras İlhan, “Avrupa Birliği’nin Kırım’ın İlhakına Bakışı: Rusya’ya Yönelik Yaptırımlar”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 2017, S. 53, ss. 29-50.

Balcı Zeynep, “Çin’in Yeni “İpek Yolu” Projesi”, İnsamer-İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Ocak 2018, ss. 1-9.

Басов Семен, “Основные Положения Кодекса Административного Судопроизводства Российской Федерации” (Rusya Federasyonu İdari Usul Kanunu Temel Hükümleri), RF Başsavcılık Akademisi Sant Petersburg Hukuk Enstitüsü Yayınları, Sant Peterburg, 2016.

Безлепкин Борис, “Уголовный Процесс России” (Rusya'nın Ceza Süreci), 2. Baskı, Проспект Yayınları, Moskova, 2004.

Бутнева Мария, Административное Судопроизводство (İdari Yargı), Yaroslavl Devlet Üniversitesi Yayınları, Yaroslavl, 2018.

Çelikel Aysel vd., Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri, C. 2, İstanbul, 2005.

Demir Gökyayla Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001.

Гриненко Александр, Уголовный процесс (Ceza süreci), 2. Baskı, Норма Yayınları, Moskova 2009.

Ендольцева, Алла/ Химичева Ольга/ Клецина Елена, Уголовно-процессуальное право-Уголовный процесс (Ceza Muhakemesi Hukuku- Ceza Muhakemesi Usulü), Юнити-Дана Yayınları, Moskova 2017.

Ersen Perçin Gizem, “Gerekçesiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni Engeli”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran 2015, C. 1, S. 1, ss. 61-86.

Hüseyinoğlu Emin, “Suçun Biçimsel ve Maddi Anlayışı Açısından Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suç Kavramı”, Ankara Barosu Dergisi, 2018, C. 76, S. 1, ss. 119-146.

Kaplan Gürsel, “İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme” İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, C. 13, S. 1, ss. 33-46.

Kaymaz Seydi, “Ceza Yargılamasında Aleyhte Değişirme Yasağı” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, C. 19, S. 2, ss. 1397 – 1452.

Коваленко Александр/ Мохов Александр/ Филиппов Пётр, Гражданский процесс: Учебник (Medeni Usul: Ders Kitabı), Инфра-М Yayınları, Moskova, 2008.

Коç Evren, İstinaf ve Kanun Yolları, TBB Eğitim Merkezi Meslek İçi Eğitim Seminerleri - 2, 2016, ss. 17-28. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/554.pdf> (10.12.2020)

Коропец Надежда, “Открытость Правосудия —Эволюция Принципа Гласности Судебного Разбирательства” (Yargın Şeffaflığı- Yargı Açıklığı İlkesinin Gelişim Evremi), Kutafin Hukuk Devlet Üniversitesi Habercisi Dergisi, 2015, ss. 150-153.

Kurt Konca Nesibe, Hâkim Yardımcılığı Kurumu ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Hâkimlik Mesleğine Giriş Yaşı ve Yargı Sisteminde Etkinliğin Sağlanması İçin Bir Öneri, Seta Yayınları, İstanbul, 2016.

Лебедев Вячеслав, Судебная практика и развитие законодательства// Законодательство России в XXI веке: По материалам научно-практической конференции (Yargı uygulaması ve mevzuatın geliştirilmesi// XXI’inci yüzyılda Rusya Mevzuatı: Bilimsel Uygulama Konferansı Materyaline Dayalı), Moskova, 2002.

Мягкова Татьяна/ Мягкова Екатерина, Шпаргалка по правоохранительным органам (Yargı organları konusunda taktikler), Аллель Yayınları, Moskova, 2009.

Özen, Muharrem, “Türk Ceza Muhakemesinde İstinaf”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, S. 65 (4), ss. 2331-2388.

Özdoğan Nurcihan Dalcı, “Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 8, S. 1, ss. 33-52.

Özok Özdemir, “(İstinaf Mahkemeleri) “Bölge Adliye Mahkemeleri” ya da “Üst Mahkemeler” Açılırken Duyulan Kimi Kaygılar”, TBB Dergisi, 2006, S. 63, ss. 19-28.

Öztürk Hacı Ömer, “Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi”, Üniversitesi Açık Erişim Sistemi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006.

Павлов Игорь, “К Вопросу О Раздельном Содержании Осуждённых” (Hükümlülerin ayrı tutulma sorunları sorununa yönelik) Журнал Вестник Кузбасского Института (Kuzbask Enstitüsü Habercisi Dergisi), 2012, S. 5 (13), ss. 33-41.

Pehlivan Ali, “İstinaf Kanun Yolu ve Uygulamasının Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, 2019, C. 21, Özel Sayı, ss. 965-995.

Поздняков Михаил, Практическая реализация принципа открытости правосудия в Российской Федерации (Rusya Federasyonu'nda yargı aleniliği ilkesinin pratik uygulaması), Институт проблем правоприменения при Европейском университете в Санкт-Петербурге (Avrupa Üniversitesi nezdinde Hukuk Uygulamasındaki Sorunlar Enstitüsü), Saint Petersburg, 2013.

Рассказов Леонид, “Сходство и различие российской правовой системы и романо-германской правовой семьи”, (Rus hukuk sistemi ile Roma-Germen hukuk ailesi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar), Ленинградский юридический журнал, (Leningrad Hukuk Dergisi), 2013, S. 4, ss. 76-84.

Şahbaz İbrahim, Ceza Yargılamasında Katılanın Temyiz Duruşmasında Yer Almaması, TBB Dergisi, 2004, S. 51, ss. 91-110.

Şen Ersan, “Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu Nereye Yapılır?” 06 Kasım 2018 <https://www.hukukihaber.net/yargilamanin-yenilenmesi-basvurusu-nereye-yapilir-makale,6209.html> (26.09.2020) (Yargılanmanın Yenilenmesi)

Şen Ersan, “Sanığın Gıyabında Tasarruflar”, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1587251-sanigin-giyabinda-tasarruflar> (09.12.2020) (Tasarruflar)

Шебанова Надежда, “Признание и приведение в исполнение иностранных судебных решений в практике российских судов” (Rus yargı uygulamasında yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi), Журнал Труды Института Государства и Права РАН (Rus Bilim Akademisi Devlet ve Hukuk Enstitüsünün Çalışmaları Dergisi), S. 1(59), ss. 22-43.

Таşполат Туғсавул Melis, “İstinaf İncelemesi Sonucunda Verilebilecek Kararlar”, TBB Dergisi, 2018, C. 30, S. 134, ss. 313-354.

Tekdoğan Aydın, “Son Yasal Değişiklere Göre Hukuk Mahkemesinde İstinaf Yargı Yolu” Terazi Hukuk Dergisi, 2017, C. 12, S. 136, ss. 81-91.

Тухташева Умида, *Уголовный процесс Республики Узбекистан* (Özbekistan Cumhuriyeti Ceza Usulü), Taşkent Devlet Hukuku Üniversitesi (ТГЮИ) Yayınları, Taşkent, 2007.

Ülkü Muhammet Murat, “5237 Sayılı TCK. 151-153. Maddelerinde Yer Alan Mala Zarar Verme Suçları” <https://ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/160.pdf> (05.09.2020)

Yasin Melikşah, “Örf ve Adet Kuralları İle İdari Teamüllerin İdare Hukukundaki Yeri”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2012, C. 15, S. 2, ss. 29 – 44.

<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> (30.09.2020)

<https://haberrus.ru/life/2019/06/20/yabancilarla-evliliklerde-turkler-ilk-sirada.html> (30.10.2020)

<https://www.rtib.org/cms-uploads/in%C5%9Faat-rusya-1.pdf> (30.09.2020)

https://studopedia.ru/3_55118_ponyatie-suda-pervoy-instantsii.html (30.09.2020)

http://www.turkcewiki.org/wiki/Rusya%27nın_federal_bölümleri (30.08.2020)

<https://bzbook.ru/Shpargalka-po-pravookhraniteljnym-organam.10.html> (01.09.2020)

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (19.09.2020)

<https://legalbank.net/belge/y-10-cd-e-2002-10443-k-2002-17001-t-16-04-2002/683462/> (05.09.2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ile-rusya-yargi-alaninda-is-birligi-gelistirmek-istiyor/1477392> (10.10.2020)

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/ (09.12.2020)